Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית HATOREN גליון יט (קיט)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V NEW YORK, JULY 26, 1918 No. 19 (119)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד
33 רחוב קאנאל ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים

דר. ג. שכטר
רופא חולים
31 רחוב דזשפרסון ניו־יורק
טיליפון 6370 ארטשארד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א׳ — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

ד"ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

נעלים יפות במחיר שוה לכל נפש
אצל העברי
י. ל. עפשטיין
1431 Wilkins Ave., Bronx
Corner 170th Street
Tel. Intervale 4938

לקוראינו בקאנאדה ובחוץ לארץ.

הננו מבקשים מאת קוראינו בקאנאדה ובחוץ לארץ לא לשלח לנו המחאות פרטיות (טשעקס) אלא המחאות־באנקים או המחאות הפוסטה מפני הקושי שיש לנו בגבית הכסף מהמחאות פרטיות.

הוצאת ספרים **„אסף"** ASAPH PUB. CO 101 W. 113th Street

יצא לאור ונמצא למכירה
כל כתבי אברהם מאפו
כרך ראשון:
„אהבת ציון"
עם מבוא מאת ראובן בריינין ועם ציורים מקוריים מאת הצייר הארצי־ישראלי הידוע ר. ליפשיץ.

הספר הזה יהיה כחדש בעיני הקורא של היום אחרי כי הוסרו השגיאות הגסות המרובות, שנפלו בהוצאות הקודמות, והשיחות הבאות בגוף הספר יסתדרו על־פי סעיפים וסימני ההפסק המודרניים, דבר שאין לו כל זכר בהוצאות הישנות.

ההדפסה המעולה, הנייר המשובח והכריכה הנהדרה יעשו את הספר לפאר לכל בית בישראל.

המחיר לקונים יחידים הוא $1,25 עם המשלוח.

לפנות אל הוצאת „אסף" או אל:

S. Druckerman. 50 Canal St., N. Y.

מתקבלת החתימה על הספרים האלה:

א) ראובן בריינין: „חיי הרצל"
בשלשה חלקים, בצירוף תמונות שונות של הרצל ומשפחתו.
המחיר להחותמים על כל שלשת החלקים
(רק עד יום 1 לחודש אוקט.) $3,30
זמן התשלומין: חצי הסך הנ"ל עד יום 1 לחודש ספט. 1918; החצי השני — כשנודיע זמן הופעת החלק השני.
החלק הראשון יופיע בסוף חודש ספט. 1918. המחיר לקונים יחידים הוא $1.40 הכרך.

ב) כל כתבי אברהם מאפו
בארבעה חלקים, עם ציורים מקוריים ובצירוף מבוא לכל ספר.
המחיר להחותמים על כל ארבעת החלקים הוא (רק עד יום 1 לחודש אוקטובר) $4.00. זמן התשלומין כנ"ל.
המחיר לקונים יחידים $1.25 הכרך, מלבד כרך ב׳, שמחירו $1.35.

נמצא בדפוס ובקרוב יצא לאור:
ד"ר שמריהו הלוי לוין: „מאמרים נבחרים"
קובץ מאמרים בן 300 עמוד, עם תמונת המחבר ועם מבוא גדול מאת ראובן בריינין. המחיר $1,20.

עד עתה יצאו:
א) ראובן בריינין: כתבים נבחרים
כרך ראשון (ספורים, ציורים ורשימות, עם תמונת המחבר ומבוא בשם „ודויי הנפש"). המחיר $1,50.

ב) פרופ. דוד ניימארק: „מקרן זוית"
קובץ מאמרים על ענינים מדעיים, ספרותיים וזמניים.
המחיר עם המשלוח 45 סנט.

ג) ז. ברכות: „אונטער'ן שאָטען פון חרמון"
אַ באַנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל.
דער בוך איז רייך אילוסטרירט, פיין געבונדען, גוטע פּאַפּיר, 256 זייטען. פּרייז פון בוך 1 דאָלאר.

נ. ב. מפני סיבות בלתי תלויות בנו לא נוכל להוציא את ספרינו בכריכות די־לוקס ומבקשים אנו מאת החותמים להודיע אותנו אם נשיב להם את הכסף העודף או נזקוף אותו על השבונם.

VOL. V NEW YORK, JULY 26, 1918 No. 19

התורן

יוצא לאור על-ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית | ניו-יורק, י"ז אב, תרע"ח | גליון תשעה עשר

פרשת השבוע

„שְׁלִיחֵי-הַצִּבּוּר" וְהַ„כֹּהֲנִים".

עתידה ארץ-ישראל, כשיברא בה המרכז העברי ויבוססו החיים העברים, לשפוך את ממשלתה על היהדות שבגולה, להשפיע על אופן התפתחותה ולחייב אותה לשנות את פניה בהתאם להחיים העברים החדשים. כמובן, בממשלת הרוח אָנו דנים, וכשאָנו אומרים, כי היהדות שבגולה תהיה משועבדת להמרכז העברי שבארץ-ישראל, אָנו מתכוונים לא לשעבוד הבא מתוך כח שלטונו החיצוני של המשעבד, כי-אם מתוך הכרתו הפנימית של המשועבד. היהדות שבגולה תשעבד את עצמה ברצונה הטוב להיצירה העברית, המתפתחת באופן טבעי על אדמתה שלה, ותקח לה אותה לדוגמה בכל שאיפותיה, ובזאת תפדה את עצמה מענויי-נפש רבים, שלוו אותה תמיד על דרך התפתחותה, — מאותם ענויי-הנפש, הנובעים מתוך חוסר סמל ודוגמה, שהכל יהיו מודים בהם ושהכל יסכימו להם. ואל-נא יהיו ענויי-הנפש הללו קלים בעינינו. העדר הסמל והדוגמה גורם לחץ פנימי בשעת יצירה, והלחץ הפנימי הזה היה מכאיב בחיינו כל חלקה טובה אולי הרבה יותר מהדחק החיצוני, כי הוא גרר אחריו את „פזור-הנפש" של אומתנו. לא היה לנו אף מקצוע אחד בחיים, שהיינו יכולים להתפאר ולאמר: במקצוע הזה אָנו משותפים כבני עם אחד, בעלי תרבות אחת, כלומר, במקצוע הזה הגענו לידי השקפה שלמה משותפת. לא היה לנו אף היכל אחד, שהיה יכול לשמש לכולנו בתור מקדש משותף; לא היה לנו אף מזבח אחד, שהיינו יכולים לאמר עליו: ראוי הוא, שכוּלנו נקריב עליו. ומהעדר היכל ומזבח היתה כל מפלגה ומפלגה, כל קבוצה וקבוצה של עמנו בונה היכלות ובמות בפני עצמה, ונפש האומה, עד כמה שהיא משתקפת ביצירותיהם של אישיה הבודדים, התפוררה והתפזרה לארבע רוחות השמים.

ובוני ההיכלות והבמות בפני עצמם — ורבים הם מימין, ורבים מהם הם משמאל — מריחים מרחוק, כי סוף-סוף מוכרחים יהיו להכנע מפני המרכז העברי החדש, שהתרקם במשך התקופה האחרונה בארץ-אבותינו לאט-לאט ובפסיעה אחר פסיעה ושעומד כעת להשתכלל בבת-אחת ולשמש נקודת-הבער משותפת ליצירתנו הלאומית. מרגישים הם, כי לאחר שיבוא הסכם המדינות על המרכז העברי החדש, כלומר: אחרי שעמי העולם יביטו על המרכז הזה כבעל מקום יצירתו הטבעית של העם העברי, שוב לא תועיל כל התנגדות מצדם לבטל את השפעתו גם על היהדות שבגולה. אפשר היה עוד להלחם נגד רעיון התחיה, אבל קשה יהיה להלחם נגד הרעיון שהתגשם ולבש צורה מוחשית. אפשר היה לסמא את העינים באיזה ברק מתעה של יהדות בדויה, כל זמן שלכל קבוצה וקבוצה היתה היכולת, מהעדר כל סמל ודוגמה, לאמר: זאת היא היהדות, כזה ראה וקדש! אבל האפשרות הזאת תנטל מבוני ההיכלות והבמות מיד כשיופיע המרכז העברי החדש בהדר יצירתו. אוניברסיטה עברית אחת בארץ-ישראל תכריע את כל המוסדות, שנבראו לשם „חכמת-ישראל" באירופה ובאמריקה. תורת ישראל תצא מציון המחודשת, ולא מברלין, ולא מווינה, ואפילו לא מסינסי-נאטי. ההיכלות יהרסו ויוקם ההיכל, הבמות יחרבו ויעמד המזבח. מובן מאליו, שאָנו משתמשים ב„היכל" ו„מזבח" רק במובנם הסימבולי.

ומרגישים הם כהני הבמות שלנו, כי הקרקע נשמטת מתחת רגליהם, וחוגרים הם את שארית כחותיהם ומנסים לעצור את התגשמותה של תחיתנו הלאומית על-ידי אמצעים, המכסים בדראון ובחרפה את המשתמשים בהם. יודעים הם, כי אין להם עוד שום השפעה בעולמנו אָנו הפנימי, וכי כל אזהרותיהם קלות מסובין, ובכן פונים הם להעולם החיצוני, פעם כמגיני היהודים, המשתתפים בצרת

אחיהם הרחוקים, ופעם כמגיני היהדות, המושבעים ועומדים להרחיק ממנה כל נגע וכל סלף ולשמור על טהרתה. כן נמצאו באנגליה „שליחי־צבור" מהטפוס הישן הידוע, שקבלו על עצמם את המלאכות הנקיה להעיר את הממשלה האנגלית ולבקש ממנה, שתחזור מהבטחתה להשיב לנו את ארצנו, כדי — שלא להעמיד בחזקת סכנה את היהודים ברומיניה. השר באלפור ענה אותם על זה, כי הממשלה האנגלית תדאג גם למצבם של היהודים ברומיניה וביתר המדינות. כך קבלו „שליחי־צבור" יהודים נזיפה מישר אנגלי ובלעו אותה ומחו את פיהם לחרפתם ולבשתם. ובשיקאגו נכנסו זה לא כבר לועידתם השנתית רבני הריפורמה, וגם הם הראו על־ידי התנפלותם הגסה על התנועה הלאומית והציונית, כי מאומה לא למדו ומאומה לא שכחו, בהשתנות העתים ובהחלף הזמנים. אמנם הם לא הלכו אל הממשלה האמרי־קאית באופן ישר ולא בקשו ממנה, כי תבטל את רוע הגזירה של תחיתנו הלאומית, כמו שעשו אחיהם־לדעה בלונדון, אבל גם התנפלותם הם מכורכת מ ל ש י נ ו ת כ ל פ י ח ו ץ, כי רצו להמית את הציוניות בהבל פיהם, ב ה א י ו ם הישן, שכל מי שנותן את ידו לתנועת התחיה שלנו הריהו מחייב את נפשו למלכות, כי כופר הוא בחובותיו האזרחיות למדינתו. ואנו מצטערים על תכסיסי המלחמה הללו לא מפני שמפחדים אנו מהם, לא מפני שיראים אנו, פן יזיקו לתנועתנו, כי־אם מפני הכיעור שבהם, מפני סימני שפלות־הרוח והעבדות הנצחת, המבצבצים ועולים מהם. נעביר־נא נגד עינינו עוד הפעם את התמונה: הממשלה הבריטית מכריזה על עיקרי החופש הלאומי ואומרת היא, על יסוד העיקרים הללו, להשיב לעם ישראל, עשוק־המשפט בתור עם, את כבודו ואת מקומו בין משפחת העמים, — ושליחי צבור יהודים באים ומכריזים, כי, כדי להקל את מצבם האזרחי של היהודים במדינה ידועה, צריך להשאיר א ת ה ע ם ה י ה ו ד י כ ו ל ו במצב של שעבוד. הממשלה האמרי־קאית אף היא מסכימה בכל לב להצעתה של הממשלה הבריטית בדבר עתידה של ארץ־ישראל, ומבלתי יכולת לצאת באופן גלוי, מפני טעמים פוליטיים שונים, בהסכמתה, משתדלת היא להראות את יחסה החיובי להתנועה הציונית בדרכים שונים, שאך מוכי־סנורים אינם רואים אותותיהם, — ובאים „כהנינו" ו„מורי־הרוח" שלנו ומוכיחים, כי בין אזרחיותנו ושאיפתנו הלאומית רובצת תהום רבה, או בדברים אחרים — היהודי יכול להיות אזרח נאמן לארצו רק כל זמן שעמו משועבד וחי בין הנכרים.

ועתידה ארץ־ישראל, שתשפיע גם על היהדות שבגולה ותסיר גם ממנה את חרפת העבדות, כי היא תתן לנו את הטפוס של האדם השלם, ה א ד ם ה י ש ר, בלי עקמומיות שבלב ובלי עקמומיות שבהגיון, והאדם הישר הזה ישמש לנו סמל ודוגמה, ולא תהיה לנו עוד לא יהדות מזויפת ולא כהנים של יהדות מזויפת, ותתחלף השיטה: בתקופות הפרימיטיביות — נגע צרעת, כי היתה באדם והובא אל הכהן; בתקופה החדשה — נגע צרעת, כי תהיה בכהן והובא אל האדם, אל האדם הישר.

הלוציה ויהודה

מאת

ד"ר בן־ציון מוסינזון.

„לשכת־המודיעין הרשמית" של שווייצריה שלחה אל העתונים מאמר קטן, הדן ביחס שווייצריה אל „אחותה הריפובליקה החדשה" — ארץ־ישראל. הידיעה הזאת הובאה לפני שבועים ב„התורן" יחד עם המאמר עצמו. ההולך ומונה את כל מה ששווייצריה עשתה כבר בשביל הציוניות: בבאזיליה עמדה עריסת הציוניות המדינית. מהאוניברסיטות בשווייצריה יצאו סופרים עברים ועסקנים ציוניים בעלי השפעה. פרופיסורים שווייצריים נודעים לשם תומכים בכל חום לבם ברעיון הציוני, וכמו כן גם העתונות השווייצרית. — ונגמר המאמר באמרה אחת קצרה: „אין כל ספק, כי שווייצריה הדימוקראטית תתפוס מקום חשוב בבנין מדינת־יהודים מודרנית בארץ־ישראל".

המאמר הזה מיוחד במינו הוא בין כל הבעות ההסכם והחבה לרעיון מדינת היהודים בארץ־ישראל, שהופיעו במשך החדשים האחרונים. הריפובליקה השווייצרית אינה באה לאמן ולקיים את גלוי־הדעת של אנגליה; ענותנית היא שווייצריה ואינה מכניסה את ראשה בין הרים בשאלות מדיניות בין־לאומיות. ואולי גם חשבון מדיני יש בזה: שווייצריה היא נייטראלית ושוכנת בין „לבאים", ואינה יכולה להביע הסכם או חבה למעשהו של „צד" אחד.

המאמר הזה דן על מדינת היהודים בארץ־ישראל, כמו על עובדה קיימת. אין שאלות עוד בזה; השאלה היא רק: מה נתנה שווייצריה לאחותה ומה תוכל לתת בעתיד, ולתת באופן תרבותי, על־ידי השפעה רוחנית — זוהי הלוציה היפה והחפשית!

ואמנם יש לה לשווייצריה במה להתגאות ביחס להשפעתה על מהלך הציוניות בגולה ועל בנין עם ישראל בארצו.

בבאזיליה לא לבד שעובדה התכנית הציונית — שם קרה דבר אחר רב־ערך: שם הוכר בפועל הדגל העברי בפעם הראשונה אחרי נפילת ירושלים. זה היה בימי הקונגרס השני. דגל ציון התנוסס על ה„קאזינה" בבאזיליה, וברחובות עברה תהלוכה שווייצרית עם שירים ונגינה ודגלים מתנופפים — תהלוכה לכבוד היום הראשון באבגוסט, החג הלאומי שם, כמו הרביעי ביולי פה באמריקה. פתאום עמדה התהלוכה בפני ה„קאזינה", והדגל הלבן עם הצלב האדום בתוכו, הדגל הרשמי של הלוציה המאוחדת, הורכן לאות ברכה בפני הדגל הלבן־כחול עם מגן־דוד בתוכו. בפעם הראשונה הכיר עם את הדגל העתיק־החדש שלנו.

הממשלה השווייצרית לא יכלה לקבל על עצמה את ההתחלה להכיר את הציוניות באופן רשמי, אבל העם עשה זאת בכח דוחף פנימי. כל העתונות השווייצרית

דברה על המקרה הזה וברחה אותו במובן של הכרת מדינת יהודים בארץ־ישראל על־ידי העם השווייצרי, והיחס הזה נקבע ונשאר שם עד היום. ראינו זאת בזמן כל קונגרס וקונגרס אחרי זה. העם השווייצרי, שבמשך דורות נלחם על קיומו בחרף־נפש, הבין את רוח העם העברי, הקם לתחיה ומתחיל גם הוא להלחם על קיומו בתור עם. העם השווייצרי, שהגין על כל צעד ושעל מאדמת הריו ועמקיו בדם מבחר בניו, הרגיש את הערך של שאיפת ישראל לשוב לארץ־אבות. ויהי הראשון להרכין בברכה את דגלו הוא בפני הדגל העברי.

אולם בעיקר פעלה שווייצריה על־ידי השפעתה על הסופרים העברים והעסקנים הציוניים, שקבלו את חנוכם בבתי־הספר הגבוהים שלה.

שווייצריה היתה להם לא לבד בית־מקלט, אחרי שדלתות בתי־הספר בארצותיהם סוגרו בפניהם על מסגר; היא היתה להם לא לבד בית חנוך ולמוד, כי־אם גם בית־יוצר במובן לאומי. שווייצריה השפיעה על התפתחות הרעיון הציוני בהם.

מאות — ואולי גם אלפי — צעירים וצעירות יהודיים מרוסיה באו שנה־שנה לאוניברסיטות בשווייצריה, ביחוד בשנים האחרונות של המאה התשע־עשרה ובראשונות של העשרים. בברן היו כשבע מאות איש ואשה, בגניבה — כחמש מאות, בציריך — כארבע מאות, בלוזאנה — כשלש מאות; גם בבאזיליה הפאטריצית ובפרייבורג הקתולית היו עשרות, עשרות של תלמידים יהודים. מבלעדי זה, נמצאו קבוצות של יהודי רוסיה גם בבתי־הספר המקצועיים, כמו בבתי־הספר הטכניים בביל, בורגדורף, ווינטרתור וסט. גאלין.

לא תמיד קבל ההמון השווייצרי את „הרוסים" האלה, כמו שקראו הצעירים היהודים את עצמם, בחבה. לפעמים קרובות אפשר היה לקרוא בעתונים בחלק המודעות על־דבר דירות: „רוסים לא יקובלו". אבל היו סבות פנימיות לזה. העם השווייצרי הוא דימוקראטי עד הקצה האחרון במובן מדיני, אלא שמשמר הוא במובן חברתי, ובסדר חייו — אוהב סדר הוא ותהי חיי שקט. והללו באו בשאון ורעש, ברחו מתוך המהפכה בכונה לפרוץ גדרים ולתקן עולמות, ויהיו מוזרים בעיני עם הארץ. הם חיו להם בסביבה שלהם, דברו רוסית, לא הבינו את השווייצרים, ואלה לא הבינו אותם. מבלעדי זה, רוב הסטודנטים במערב אירופה הם מבני העשירים, אוהבי חיים, הפרוטה מצויה בכיסם והם מוציאים אותה בנקל; וכאן באו אנשים, שלפעמים קרובות לא ידעו במה יחיו את נפשם מחר, וגם שכר דירה בזמנו לא שלמו, בנקיון בגדיהם לא דקדקו, ואין פלא איפוא, שהיו מנודים מהקהל.

אולם היחס הזה של השווייצרים היה לכלל ולא לפרט. אם מצא אחד התלמידים מקום בבית שווייצרי ובני הבית התרגלו אליו, למדו להבינו, אז קרבוהו, חבבוהו וגם עזרו לו לפעמים, — וממילא היו מתחילים להביט גם על הכלל בעין יפה יותר.

כל זה — בנוגע ליחס של ההמון. ואילו הממשלה הביטה תמיד בעין טובה על התלמידים היהודים והיתה עושה להם גם הנחות לפנים משורת הדין. והאוניברסי־טות לא לבד שלא הבדילו מעולם לרעה את התלמידים היהודים מן האחרים, אלא גם לא דקדקו כל־כך בתעודותיהם בשעת כניסתם, בידעם, עד כמה קשה היה ליהודי ברוסיה לקבל תעודת־בגרות.

מקרה בודד של פרופיסור שונא־ישראל אפשר היה שיקרה —בברן היה פרופיסור לכימיה כזה, מומר, שרצה להראות על־ידי יחוסו לתלמידים היהודים, עד כמה כבר נתק את כל הקשרים, המחברים אותו אל עמו לפנים, — וזה קבל נזיפה מחבריו. הסינאטים של האוניברסיטות עמדו על הגובה הראוי והגינו על החופש ועל היושר האקאדימיים.

בין המון כל „הרוסים" האלה היו בכל עיר ועיר קבוצות של ציוניים. הם הסתדרו באגודות אקאדימיות סתם, או אגודות נושאי צבעים, לפי מנהג הסטודנטים המקומיים, אבל בלא חובת מלחמת־השנים, המקובלת באגודות־סטודנטים כאלה. והיו גם אגודות לוחמות.

מספר הציוניים היה בערך כרבע מהמספר הכללי של הסטודנטים מרוסיה, אולם ביניהם היה הרוב של גברים, תחת אשר ביתר ההסתדרויות היה רוב של נשים. בין הציוניים היו הרבה צעירים, שכבר בצרו להם עמדה בספרות וגם בחיים הצבוריים. הספרות העברית בימים ההם נזונה ברובה מהסטודנטים בשווייצריה.

היחס אל הציוניים מצד הסביבה היה יפה במדה מרובה מהיחס אל האחרים. אם בא אחד, למשל, לבקש דירה בבית, של„רוסי" לא היו נותנים מקום שם, ואָמר, שהוא אינו רוסי, כי־אם יהודי, היו, לרוב, מקבלים אותו. ולא מפני שהשווייצרים אוהבים כל־כך את היהודים, — אפשר, שידעו את הסוד, כי גם האחרים יהודים הם ברובם — אלא מפני שהשווייצרי תמים הוא: הוא הודיע, שאינו רוצה ברוסים, וזה אומר, שאינו רוסי — נמצא, שלא עליו חל האיסור. אבל היה גם נימוק יותר עמוק בדבר: נחוץ היה אז להתלמיד אומץ־רוח מיוחד לאמר: אין אני רוסי, כי־אם יהודי, ובפני אומץ־הרוח הזה היה רגש של דרך־ארץ מתעורר בלב השווייצרי.

השווייצרי — כמו רבים גם מעמים אחרים, וביניהם אולי האנגלים ביחוד — אפשר לו לשנוא את היהודים בתור קבוץ, אפשר לו לאהוב את היהודי מכירו בתור פרט, אבל מכבד הוא תמיד את העם היהודי. את היהודים בתור אנשי סחר־ומכר, בתור רוכלים ונודדים אפשר לבטל, אבל העם העברי הלא נתן את התנ"ך לעולם — והציוניים היו באי־כח העם הזה, כי תמיד הבליטו את הצד הלאומי שבהם ונשאו את דגל עמם, ותמיד אפשר היה לחוש בשווייצרי יחס מיוחד אליהם.

ביחוד מענין ומפורש היה יחס הפרופיסורים לציוניות ולציוניים. הללו למדו לכבד את היהודים הרוסים על כשרונותיהם, מסירותם ורצינותם ביחס ללמודים, בעוד שהתלמידים הסוציאליסטים למיניהם היו יותר מדאי קיצוניים בעיניהם, והם היו מתרחקים מהם, כמו שהללו היו נדים להם — לבורגנים. את התלמידים הציוניים

קרבו הפרופיסורים יותר, והציוניים גם הם בקשו קרבתם יותר. הסוציאליסטים התימרו, כי הם יוצרים את החיים, או, לכל הפחות, משנים את פניהם על־ידי אספותיהם והחלטותיהם; זה היה עיקר להם, והלמוד לרוב — רק טפל. ובנגדם הציוניים ידעו, שהם רק מתכוננים לחיים, ובאו לכאן על־מנת ללמוד ולהכשיר את עצמם.

הקונגרסים עוררו תשומת־לב לציוניות בחוגי הפרו־פיסורים, שלמדו את עיקרי התנועה מתלמידיהם הציוניים והתחילו לנהוג כבוד בה. רוב הפרופיסורים השווייצריים, ביחוד אלה שאינם בני־ברית *, התיחסו בחבה לציוניות והחזיקו בה, ויחוסם זה פעל פעולה חוזרת על הציוניים, עודד את רוחם והביא אל מחנם את המפקפקים והפוסחים על שתי הסעיפים.

ביחוד ניכרת היתה השפעת הציוניים על הפרופיסו־רים למקצוע השמי. אלה, בתור בעלי בקורת המקרא, ברובם אינם נמנים על אוהבי ישראל. התנ"ך הוא להם רק בסיס לברית החדשה, רק הפרוזדור המוליך אל הטרקלין של הנוצריות. היהדות בעיניהם היא רק נטיה מדרך הנביאים, המובילה לישן, והם מביטים עליה מגבוה, בבוז ושנאה, — ואת המבט הזה הם מעבירים גם על העם היהודי. ואף־על־פי־כן, דוקא עליהם פעלה הציוניות, וביחוד הציוניים, פעולה נמרצה.

צעירים יהודים, המדברים על תחית ארץ־ישראל, צעירים, שהשפה העברית שבה לתחיה בפיהם — זה היה חידוש נפלא בעיניהם. רוח התנ"ך נשבה עליהם מתוך החוגים האלה, ואהבה לתנ"ך מקננת בלבם תמיד, — על זה צריך להודות, — ואז מלאו חבה לרעיון ולנושאיו. דוקא מתוך הפרופיסורים למקצוע השמי בשווייצריה יצאו המגינים הראשונים על הציוניות.

ושווייצריה השפיעה השפעה נמרצה על הלך־רוח הציוניים, שלמדו שם: חלק גדול מהם הלך לארץ־ישראל.

בתולדות הציוניות יכולים אנחנו להכיר זרמים שונים, שחבורות אנשים, חברים מאוניברסיטה אחת, נעשו כלי־המבטא שלהם.

מחארקוב יצאו הבילויים. חברי „בני ציון" במוסק־בה, עם היסוד של „חבת ציון" בלבם, הם עד היום הזה הרוח החיה בציוניות הרוסית, אם כי זרם יותר צעיר, הבא מפטרוגראד, נלחם אתם בעד ההגמוניה, על יסוד ציוניות סינתיטית, הבנויה על עבודת ההוה בגלות. מ„קדימה" בווינה יצאו מקורבי הרצל, שעמדו אתו במחיצתו במשך שנות עבודתו, ואפשר שגם הרצל בעצמו הושפע מ„קדימה", שהיה מבקר את ישיבותיה, לפי עדות חברי „קדימה" הקשישים, אם כי היה יושב ושותק, כדרכו תמיד, בהיותו צעיר. מ„ישראל הצעיר" בברלין יצאו כל אלה, העומדים כעת בראש ההסתדרות הציונית הכללית.

משווייצריה — ביחוד מברן — יצאה קבוצת סופרים עברים הגונה, וחלק גדול מהם הלכו לארץ־ישראל.

* לודוויג שטיין היה, כמדומה לי, היחידי בין הפרו־פיסורים היהודים, שהגה חבה לציוניות.

כשלשים איש, חברים, שלמדו בזמן אחד בברן, נמצאים עכשיו בארץ־ישראל, או עבדו שם עד פרוץ המלחמה. הלשון והארץ היו יסוד השקפת־עולמם של בני החבורה הזאת, והם השתדלו להתאים את חייהם להשקפתם זו. ולא יד המקרה היא בזה, שהשקפת־עולמם התפתחה דוקא בשווייצריה. השפעת שווייצריה מוכרחה היתה לפעול עליהם.

הצעירים הציוניים ברוסיה היו לאומיים. הם גם פתחו והעמיקו את תורת הלאומיות העברית. אבל הם לא ראו לאומיות חיה נגד עיניהם, שתפעמם ותעורר את לבם לקראתה, לאמר: כזו ראה וקדש! העם הרוסי גדול הוא; חייו רחבים ואינם נתפסים לעין בתור הטיבה אחת שלמה, והשאלות, שעמדו אז על הפרק ברוסיה, לא נגעו בעיקר הלאומי. כיוצא בזה היה גם בגרמניה. ובאוסטריה היתה מנסרת ומעסיקה את המחות שאלת הלאומים, ולא שאלת הלאום. רק בשווייצריה נפגשו הצעירים העברים בחיי לאום במלוא מובן המלה הזאת ובצורה מוחשת ובולטת, נתפסת לעין ופועלת על הלב.

הלאום השווייצרי נלחם על קיומו במשך דורות. המלחמה היתה קשה וכבדה. מכל הצדדים סבוהו אויבים, גדולים ועצומים ממנו. אולם השווייצרי נלחם בחרף־נפש על ארצו וחופשתו — נלחם ונצח. כל הר וגבע, כל כף סלע וחוף יאור כחול מספר את תולדות המלחמות האלה, והשווייצרי שומר על זכרונות קרומיו בקדושה. השווייצרי נלחם גם עם הטבע ומנצחהו — הוא מפרה כל שעל אדמה בגאיות ובעמקים. הוא מאזר את כחותיו בפני סערות השלג, בין מצוקי הררי־עד, ומנצחן; בונה שם את סוכותיו ונוהג את עדרו. וכשישמע שירו המשונה, ה„יודל" השווייצרי, בין ההרים, וההד עונה לעומתו — אָנו חשים את הקשר הנפשי האמיץ בין השר ובין ההד. השווייצרי עומד בשתי רגליו הכן על אדמת ארצו.

הצעירים הציוניים ראו זאת, תמהו לראשונה, לא הבינו את האהבה של השווייצרי אל ההרים הקרחים וגאיות־התהום. אולם לאט־לאט נפקחו עיניהם — הם הבינו, כי אלה הם חיי לאום, זהו „תקון הנפש" של האומה, שהם תועים בארץ ומבקשים אותו בשביל עמם; אָז תקפו אותם געגועים לארצם הם לא באופן מפשט, כי־אם באופן חי וטבעי: געגועים לארץ־אבות המוחשת עם הריה ועמקיה; ואָז קמו והלכו לארץ־ישראל.

ודוקא הליכה זו לארץ־ישראל, הגוררת עבודת התחיה המעשית שם, היא שהיתה מובנה לשווייצרים ביותר והשפיעה לטוב על יחוסם לציוניות. שווייצריה היתה הראשונה, שהכירה את תעודת־הבגרות של הגימנאסיה ביפו ונתנה לה „שויון־זכויות" עם התעודות של כל בתי־הספר מהטפוס העליון. כאשר פרצה המלחמה, ורדיפות גמאל־פחה החלו נגד הישוב החדש בארץ־ישראל, — יצאה העתונות השווייצרית במחאה חריפה נגד העול הזה, וכך היה גם אחרי גירוש יפו. עכשיו באה שוויי־צריה בברכתה לאחותה „הריפובליקה החדשה".

יחס טובי השווייצרים לציוניות הובלט ביחוד במקרה אחד עוד טרם הוכרה הציוניות על־ידי העולם הגדול.

קבוצה של סטודנטים בברן, בהשתתפות הד"ר וויצמאן, שהיה אז בג׳ניבה, ובעזרת הועד הפועל הציוני, סדרה שעורים לידיעת ארץ־ישראל תיכף אחרי הקונגרס השביעי בבאזיליה. שלשה מגדולי המדע בשווייצריה השתתפו בשעורים האלה, ושלא על־מנת לקבל פרס.

שלשה דורות בחקירת השפות השמיות והחפירות בארצות־הקדם עמדו לנגד עינינו. קונראד פוריר הישיש מציריך — החוקר בכתיבת הארץ, שנחן בלב רגש ובעין רואה יופי מאין כמוהו. קארל מארטי מברן, שאז כבר הוכר בתור אחד המאורות בחקירת כתבי־הקודש. ואלפריד בירטוליד מבאזיליה.

בירטוליד התחיל את שעוריו באמרה קצרה: „אתם, הצעירים היהודים, הולכים להחיות את ארץ־אבותיכם, ואני שמח לבוא לעזרתכם בידיעות המעטות, שרכשתי אני על־דבר ארץ־קדומים קדושה זו".

מארטי החל בברכה על תוצאות הקונגרס השביעי, שהדל מתעות במדברות לבקש ארץ וחזר לדרך ההיסטורית של עם ישראל — לארץ־ישראל.

ופוריר, שהיה כבר כבן שבעים, התחיל בקול רועד, שהוא הצטער על שלא הכינו את השעורים האלה לפני הקונגרס; חושש היה, שמא יתגבר הסבל של ההוה על האידיאלים הנצחיים; הוא רצה להשפיע על הצירים, שלא יבגדו ברעיון הארץ; אבל כעת הוא שמח: הוא רואה, שרוח ישראל נשאר נאמן לתעודתו, ועם ישראל יודע את דרכו — הלא היא המוליכה לארצו.

כנביא־גויים דבר האיש, ואם היה עוד איזה כאב בלב על הפריז שנבעה במחנה במשך הקונגרס השביעי — דבריו רפאוהו. ואותה התמונה הנהדרה, שהוא תאר לפני שומעיו על הארץ השוממה, המחכה לבניה שיחיוה — לא תשכח. ואולי רבים משומעיו קבלו אז את הדחיפה האחרונה ללכת שמה ולמסור את כחותיהם לתחית ארץ־אבות.

אמנם כן. שווייצריה היתה לציוניים הצעירים לא בית־מקלט לבד, לא בית־חנוך לבד, כי־אם בית־יוצר לרוח הלאומי. שווייצריה עצמה לאומית היא, אבל באופן כל־כך צנוע, שלא לכפות את לאומיותה על אחרים.

יש כעין זוהר בתוך חייה עצמם, המושך את הלבבות, וזהו אולי סוד השפעתה על אלה, שחיו בה ונהנו מזיוה.

עֶרֶב

מאת
אפרים א· ליסיצקי·

אֶל מִשְׁקַע אוֹפְקֵי־יָם הַשֶּׁמֶשׁ רַד —
עַב־זְהוֹרִית עוֹטֵה־זִיו וּמֶרְקַם־זָהָב
כְּאַפִּרְיוֹן־כָּבוֹד נִמְתַּח בַּהֲדַר־צְבָעָיו
עַל הַרְרֵי־הָעַד·

כְּשִׁטְחֵי־פְלוֹסִין, כַּרְפַּס, תְּכֵלֶת חוּר,
עַל מַעֲלוֹת כֵּס שֶׁל שַׁיִשׁ זַךְ־ מִשְׂתָּרְעִים
הַשְּׁלָגִים הַמְּחֻסְפָּסִים עַל הֶהָרִים,
מַבְהִיקִים כְּנְהַר־נוּר·

כִּקְטוֹרֶת זוֹלְפָה עָל בִּתְפִלּוֹת־תּוֹם,
מִתְפַּשְּׁטָה שִׁפְעַת עַרְפִלֵּי־זִיו וּמְלִיטָה
כָּל תֵּל וָתֵל, כָּל רֶכֶס וּבְלִיטָה,
הַמְנַצְנְצִים בָּרוֹם·

לֹא קוֹל, לֹא צְלִיל· דוּמִיָּה הֲרַת־סוֹד·
כְּנִשְׁקָף מִמְּצוּלַת יְאוֹר זַךְ, רָגֵעַ,
הָעוֹלָם עוֹמֵד, שָׁרוּי בַּחֲצִי־נֹגַהּ,
כְּפוּף־רֹאשׁ, קָפוּא מִקְּסַם־הוֹד·

דִּין, דָּן! — הַפַּעֲמוֹן, כִּמְבַשֵּׂר חָג,
מִצְּרִיחַ־תֵּל, בְּזַהַב הַזִּיו מְעֻלָּף,
הֵרִיעַ — וַיִּתְגַּלְגֵּל הֵד־צִלְצוּלָיו
אֶל אַפְסֵי־עַד — וּפָג·

כְּמַלְכַּת־קֶדֶם, כֻּלָּהּ פְּאֵר וִיקָר,
בְּסִיד נְעָרוֹת כּוּשִׁיּוֹת מְטַיְּלָה —
מִתְרוֹמֵם בַּעֲדַת צְאֱלָיו הַלַּיְלָה
עַל פִּסְגַּת הָר וָהָר · · ·

מאת
שלום-עליכם

ספורי מוטיל בן החזן באמריקה

ספור שלשה-עשר.

תרגום
י. ד. ברקוביץ

הָרְפוּאָה הַקּוֹדֶמֶת לַמַּכָּה.

א.

הבטחתיכם לספר לפניכם, מה היתה כונת אמי במאמרה, כי „הקדוש־ברוך־הוא מקדים רפואה למכה“? — ומעשה שהיה כך היה:

אָחי אליהו מאס במלאכתו ולא אָבה עוד לשרת ב„חברה היהודית הלאומית לנקניקים כשרים“. כל־כך למה? המלאכה אינה לפי ערכו. אל לכם לשכוח, כי אָחי אליהו בנו של פייסי החזן הוא. אברך נקי־הרוח ואנין־הדעת. ולא עוד, אלא שקול־נגינה לו בירושה מאביו, והוא יודע לעבור גם לפני התיבה. כלום לכבוד הוא לאברך שכמותו לשרת את האחרים ולהגיש להם כרכשאות שלוקות אל השלחן? ולא היתה מלאכת השירות שפלה בעיניו כל־כך, אלמלא השפילוה בני־אדם גסי־רוח. כי הנה כמה מיני בני־אדם אתה מוצא בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא. מוצא אתה בני־אָדם יקרי־רוח, ענותנים וצנועים. אָדם צנוע, בן־טובים, נכנס בחשאי לחנות, מבקש בקול רך, כי יגישו לו מנה של כרכשאות, פורש ויושב בנחת בקרן־זוית, אוכל לאטו ארוחתו, קם ומשלם בענות־חן את מחירה — ופונה והולך לדרכו.

ב.

אבל כנגד זה אתה מוצא בני־אדם, שאינם ענותנים ואינם צנועים בהליכותיהם עם הבריות. פעמים מזדמן לך אחד מגסי־הרוח, טרחן וסרבן, הבא עמך בטרוניה על כל פסיעה ופסיעה ומציק לך בתביעותיו עד מות. כל כונתו אינה אלא לקנתרך ולבקש לך תואנות: פעם — הכרכשאות אינן שלוקות כל־צרכן, ופעם — החרדל לא ינעם לחכו. וכשהוא מדבר, אינו מדבר אליך בלשון בני־אדם, לאמר: „אָנא, במחילת כבודך, חנני ותן לי עוד מנה אחת של כרכשאות“. אלא שורק הוא לך בשפתיו, או מנקש לך באצבעותיו ומתריע כנגדך מרחוק: „הוי, שמע־נא, אתה המלצר! תן לי עוד מנה אחת!“ ואָחי אליהו לא הסכין מעודו, כי ידברו אליו בלשון כזאת. והריהו נסער כולו ואיננו עונה לגס־הרוח דבר. אָז יכעס הגס וירים את קולו ויצעק: „הוי, פרופיסור! בוא־נא הנה!“ או־אָז יענהו אליהו קשות: „מה לך ולי, כי תכנני בשם פרופיסור?“... אָז יכעס הגס עוד יותר וחמתו תבער בו. וכך מתגלגל הדבר ומגיע לאָזני בעל־הבית. שמע בעל־הבית קול צעקה בחנותו, מיד קרב אל אָחי אליהו ואָמר לו: „וואס איז דהי מעטטער וויטה יו?“ — כלומר: מה זה היה לך, כי נזעקת פתאום?... החריש אליהו ולא ענהו דבר. אָמר לו בעל־הבית שנית: „למה אינך עונה, כששואלים את פיך?“ אָמר לו אליהו: שאל־נא אותי, בדרך ששואלים בני־אָדם — ואענך“. אָמר לו בעל־הבית: „וכיצד שואלים בני־אדם?“ אָמר לו אליהו: „בני־אָדם מדברים יהודית“... אָמר לו בעל־הבית: „וכי בשביל שאני מדבר אנגלית, הריני כקוף בעיניך?“... אָמר לו אליהו: „אפשר, שכדבריך כן הוא“...

— מכיון שכך, — אומר לו בעל־הבית — הריני פוטרך מכאן, כלומר: לעת מחר תכבד ותשב בביתך...

ג.

„יהיו־נא מזונותי אחת לשלשה ימים — ובלבד שלא אמכור עוד כרכשאות!“ — כך אומר אָחי אליהו. ואולם חברנו פיני לא כן יחשוב. פיני הולך לשיטתו: כי אמריקה ארץ החופש היא. כי באמריקה כל מלאכה מכבדת את בעליה. שמא תאמר להתוכח עמו ולנצחו בדברים, מיד יביא לך ראיה מבעלי־מיליוניו: מקארניגי, מוואנדירבילט, מרוקיפילר... שאָלהו אָחי אליהו, אָמר לו:

— תמהני עליך, מנין אתה יודע את האנשים האלה, שבאת בסודם?

אָמר לו פיני:

— אלא מעתה — מנין יודע אני את כל הנעשה בחצר המלכות הרוסית?

אָמר לו אָחי אליהו:

— אָמנם כן — זו מנין לך?

אָמר לו פיני:

— אילו כמוני קראת ספורי־אהבים הרבה כל־כך, כי־אָז אולי גם אתה ידעת את כל הסודות והנצורות האלה...

ד.

רמז פיני על הספרים, שהוא קורא יום־יום אצל מיודענו משה הכורך. הספרים הללו כתובים בלשון יהודית פשוטה, וכל קורא ירוץ בהם. ספרים עבי־הכרס הם, גדולים וכבדים. עולים הם במשקלם גם על ספר „צאינה וראינה“ של אמי. משה הכורך משאיל את הספרים לקריאה. ומזה הוא מתפרנס. להודיעך, שספר אחד נקרא על־ידי מאה איש ומעלה. הקוראים רובם נשים. מדרך הנשים, שהן מחבבות ביותר ספורי־אהבים. גיסתי ברכה קוראת בהם מדי שבת בשבתו, לעת הצהרים, וקריאתה שגורה ומהירה, כמי הנהר ההולכים במרוצה. אמי וטייביל אשת פיני יושבות כנגדה ושומעות. אמי נרדמת מיד. ורק טייביל יושבת ומטה אוזן, מקשיבה ונאנחת. ופעמים שהיא בוכה. רכת־לב היא. לולא

קרושת השבת, הייתי מצייר בעט־עופרת על־גבי הנייר את כל התמונה הזאת: את ברכה בקריאתה, את אמי בנמנומה ואת טייביל בבכותה...

ואולם בין כה וכה הסחנו דעתנו לענין אחר, ועדיין אין אנו יודעים, כיצד מקדים הקדוש־ברוך־הוא רפואה למכה.

ה.

פותח אני במכה. אכן מכה גדולה היא, מכה כפולה ומכופלת, שאברך חרוץ וישר־דרך, כמו אחי אליהו, הולך בטל כל הימים מאפס עבודה ומשלח־יד. אליהו אסטנים הוא מטבע ברייתו. לבו לא יתנהו ללמוד אל דרכי חברנו פיני ולעשות כמעשהו. חברנו פיני, למשל, חושב לו לכבוד לקחת מגרף בידו ולגרוף שלג חוצות בימות החורף. ואליהו אומר, כי גם הוא מוכן ומזומן לגרוף שלג בימות החורף — אך לא בחוץ. אמר לו פיני: „אלא אם כן, מה רצונך? שמא מתברך אתה בלבך, כי יביאו לך את חלק השלג שלך אל ביתך?" כעס אליהו על פיני, שדעתו זחוחה עליו.

— אין זאת כי לבך גס בך, שאתה חומד לצון להנאתך? — אומר לו אחי אליהו ומקבל מיד תשובה ממנו:

— בודאי לבי טוב עלי, בזכרי, כי באמריקה אנכי, ולא בארץ הפרעות.

— תשמח אמך ותגיל זקנתך! — אומר לו אליהו, ומרוב שיחו וכעסו הוא קם והולך לבית־הכנסת, הוא בית־הכנסת הכתריאלי. וכאן, בבית־הכנסת הכתריאלי, נזדמנה לו רפואה למכתו. כיצד? — הטו אוזן ותשמעו.

ו.

כמדומה לי, שכבר ספרתי לכם פעם אחת, כי באותו הקיץ, שהיינו מכתתים רגלינו על־פני חוצות ווהייטשיפיל אשר בלונדון, התחוללו פרעות בעיר־מולדתנו, בכתריאליב־קה הטובה והברוכה, ואחרי הפרעות נפלה דליקה בבתי העיר ועשתה שמות על ימין ועל שמאל. השודד שדד יהפורע שבר ונפץ והשחית את כל הבא בידו, ואת אשר הותירו השודדים והפורעים — אכלה האש. וסוף דבר היה — תאניה ואניה. אמנם העניים והאביונים לא איבדו טובה הרבה: מלבד הכרים והכסתות הדלים אשר למראשותיהם, לא היה להם כלום להפסיד. עמדו וברכו את האלהים, כי יצאו, לכל הפחות, שלמים בגופם. לפי שנמצאו ביניהם כמה אנשים, שהוכו מכות נמרצות. ויש מהם, אשר לא חיו עוד אחרי המכות האלה. ואשר לילדי העניים, הפעוטות עלובי־הנפש, — הנה מקצתם רוטשו בידי הפורעים והרוצחים ומקצתם גועו ברעב. ואולם לא בעניים הכתוב מדבר. מדברים אנו כאן ביקירי כת־ריאליבקה, באלה מאנשי העיר, שקודם לכן היו עשירים מופלגים והתענגו על רוב טוב, ועכשיו יצאו נקיים מנכסיהם ונדלדלו ונעשו אביוני־אדם, ערומים וחשופים וחסרי־כל, באין פת־לחם לפיהם ובאין כתונת לבשרם. כשזכר היורדים העלובים הללו יעלה לפניך, — כך אומרים אנשי ביתנו, — יסמר בשרך לשמעם! מדוע לא יסמר בשרנו לשמע העניים והאביונים ולזכר ילדיהם הקטנים, אלה הצאן שלא חטאו, שנהרגו ורוטשו בשעת הפרעות או גועו ברעב לאחר הפרעות? — דבר זה לא אוכל להבין. גם חברי מנדיל לא יבין זאת. אומר הוא, כי כך דרכם של היהודים הכתריאלים: עני כי יגוע ברעב לעיניהם — איש לא ינוד לו ולא יחמול עליו. ורק עשיר כי ימוך ומטה ידו — ועלתה זעקתם השמימה!...

ז.

בקיצור — על העשירים המופלגים האלה אשר בכת־ריאליבקה נמנה בשכבר־הימים אדם אחד ומשה־נח שמו. משה־נח זה, מלבד שהיו לו בית וחצר וגן בכתריאליבקה, התנכר בהליכותיו ובסימניו המובהקים, כי איש עשיר הוא ובעל בעמיו. למשל: בימות החמה היה יוצא לרחובה של עיר בתחתוניו. כלומר: היה מטייל בראש כל חוצות, כשהוא לבוש רק תחתוניו לבשרו וגלימה ממעל להם. בנוהג שבעולם, אדם מישראל שעני הוא — לא ירהיב עוז בנפשו להראות לעיני הבריות בלבוש תחתון. משמע, שיהודי עשיר הוא, עשיר ותקיף לאחיו — ממי יירא וממי יפחד?... מלבד זאת, ידעו כל אנשי כתריאליבקה מן הקצה ועד הקצה, כי שלש חנויות נפלו לו למשה־נח בירושה מאת אמו בטבור העיר, באמצע השוק, וכי פרה חולבת עומדת לו תמיד ברפתו. שלש החנויות הכניסו לו די צורך פרנסתו — די והותר. ואם מעט לו זאת, הנה אשתו נחמה־מרים (שנקראה בפי הכתריאלים ר ח ב ה ־ ב ר י ב — על שם חוטמה הסתום) היתה מוציאה מן הפרה החולבת בלבד כמעט את כל מחית ביתה. וכדי שלא תשלוט עין־הרע בפרתה, היתה „רחבה־בריב" מתאוננת כל ימיה, כי „הבהמה שלה עבדה בחלוב ואידה דותרת חלב". ואולם את אנשי כתריאליב־קה לא יוליכו שולל ואת עיניהם לא ינקרו. הכל ידעו, כי שקר בפיה — הבהמה לא עמדה מחלוב והיא נותנת חלב למכביר... שוו־נא איפוא לעצמכם, כי יהודי עשיר כמשה־נח צריך היה להמלט לאמריקה בעור שיניו, ערום ויחף כביום הולדו — כלום אינו ראוי לרחמים? אבל מה יעשה משה־נח באמריקה? הן לעבוד בבתי־החרושת לא ילך. ובניו אף הם לא יצלחו למלאכה. נמנו וגמרו באספת „כל ישראל אנשי כתריאליבקה" והעמידוהו להיות שמש בבית־הכנסת הכתריאלי.

ח.

ואל תהא כהונת שמש באמריקה קלה בעיניכם! יפה פרנסתו של שמש באמריקה מפרנסתם של בעלי־בתים חשובים בכתריאליבקה. עשוי שמש להתעשר כאן מימי הזכרת־הנשמות בלבד. להודיעך, שגדולה מצות הזכרת־נשמות באמריקה מכל תרי"ג המצוות. בכל ימות השנה אין היהודים מדקדקים פה בתפלתם. אין שעתם פנויה לכך. „טיים איז מאני" — כלומר: שעה בסלע — פתגם זה שגור בפיהם כל הימים. ואולם מכיון שהגיע יום פטירת אבותיהם, הוא יום הזכרת נשמתם, מיד הם מניחים את כל עסקיהם ורצים לבית־הכנסת. ובחזירתם

מבית־הכנסת הם ממהרים לבית־מזון יהודי ומצוים לתת לפניהם ארוחה כשרה, כי קדוש היום הזה לאבותיהם. ואז יבוא גם שמש בית־הכנסת על שכרו. ואם בהזכרת־נשמות כך — בבר־מצוה על אחת כמה וכמה. בשמחת בר־מצוה מעלה השמש בחלקו חתיכה הראויה להתכבד. אצלנו בכתריאליבקה, כשנער נעשה בר־מצוה, מלמדים אותו להניח תפלין, גוזרים עליו להתפלל בכל יום — ומברכים עליו „ברוך שפטרני". לא כן באמריקה. כאן אין מדקדקים בתפלה ובהנחת תפלין. אבל כנגד זה עושים יום טוב, יום משתה ושמחה, לבר־המצוה. נוטלים את הבחור ומעטפים אותו טלית שכולה משי, קוראים אותו לעלות לתורה, כדרך שנוהגים עם החתן ביום חתונתו, והלה עומד על הבימה וקורא את ההפטרה בקול דק ומסולסל, בקול התרנגול הרך בראשית קריאתו. אחר־כך נושא הנער את כפיו למעלה וממלמל מין דרשה, השגורה על פיו זה שבועות וחדשים, ודוקא בלשון אנגלית — חלילה לו לדרוש דרשתו ביהודית! אחר־כך נגש אליו הרב (כאן „רבי" יתקרא ופניו מגולחים כולם, כפני כומר פולני במקומותינו), פורש את שרווליו הרחבים על ראש בר־המצוה ועומד עליו ככהן בדוכנו, מברכהו ואומר לו: „יברכך"...

ט.

סוף דבר: משה־נח זכה והגיע באחרית הימים לפרנסה טובה. ורק זו רעה חולה, שצריך הוא בכבודו ובעצמו להחזיר על פתחי בעלי־הבתים ולגבות מהם את כסף הצדקה, כלומר: את דמי נדריהם, אשר נדרו בבית־הכנסת, ואת המס לגלגולת של חברת „כל ישראל אנשי כתריאליבקה". הגע איפוא בעצמך: כלום לכבוד הוא הדבר הזה לאדם מישראל, שהיה לפנים אחד מעשירי כתריאליבקה ותקיפיה? אשתו „רחבה־בריב" בכתה לפני אמי בדמעות שליש ושפכה את כל לבה המר לפניה. וכך אמרה „רחבה־בריב" לאמי: „האבידי לי, בי דישבעתי, כי בדי פעב בפעב, כשבשה־דה שלי בכיד עצבו להחזיר על פתחי בעלי־הבתיב לגבות בהב את הבס, — הריהו בכביד עצבו לקראת בלאך־הבות"... ואולם חושש אני, כי איש מכם לא יבין את הלשון המשונה הזאת, הנשמעת לאוזן כלשון סורסית. ולפיכך אני מעתיקה כאן לטובת הרבים בלשון בני־אדם: „האמיני לי, כי נשבעתי, כי מדי פעם בפעם, כשמשה־נח שלי מכין עצמו להחזיר על פתחי בעלי־הבתים לגבות מהם את המס, — הריהו כמכין עצמו לקראת מלאך־המות"... לאחר ששמעה אמי מפי נחמה־מרים את כל מרי־שיחה, השיאה לה עצה טובה, כי בעלה משה־נח יקח לו את אחי אליהו להיות לו גובה־המס, ואז תצמח טובה גם לשניהם: משה־נח יפיק עזר וסיוע מאחי אליהו, ואחי אליהו ימצא את פרנסתו בכבוד... דבר המובן מאליו, כי משה־נח קבל את העצה היעוצה הזאת בשתי ידים. ואולם אחי אליהו היה כמפקפק ונפשו היתה סולדת בכל הענין המוזר הזה. עד שבא חברנו פיני והתערב בדבר. הלה פתח את פיו ושלח רסן מעל לשונו, כיד חכמת הדבור הטובה עליו, והלק לאחי אליהו מנה אחת אפים:

— תם אני ולא אדע, למה רמו כה עיניך פתאום? במה גדול כבודך מכבודו של קארניגי, רוקינפילר, וואנ־דירבילה, וגומר, וגומר?

זה כחו של פיני!

י.

מי נביא ויחוש עתידות, כי מעבודה קלה ופחותה, כעבודת גובה־מסים על־יד שמש בית־הכנסת, תצמח בקרב הימים כהונה גדולה ונכבדה ממנה שבעתים? ולא כהונה אחת, אלא שתי כהונות. אחת של גובה־כספים לבית־מסחר של רהיטים — בשביל אחי אליהו, ואחת של גובה־כספים לחברת־אחריות — בשביל חברנו פיני. ואולם מריסי עיניכם ניכר, כי אין אתם יודעים ואין אתם מבינים פירושם של דברים אלו. חכו לי כמעט רגע — הדברים יתבררו ויתלבנו להלן, דבר דבור על אפניו.

עַל אַדְמַת נֵכָר

מאת

א. ביילין.

ב.

ברכת שדי עליך תחול, עיירה בריטית פעוטה, מקלטי השאנן.

משופעת היא, עיירתי. נראה, כאילו העפילה לעלות ההרה באחד הימים ותעמוד לפוש בדרכה ותקפא על מקומה. שורת בתים נצבה אצל חוף ים, כשומרת בין ים ויבשה. עליה — שורה שניה ושלישית ועוד. האחת צופיה על השניה. ובעלותך על ראש ההר, תתגלה העיירה כולה כה רפה וזעירת־אנפין מול הים הכביר ורחב הידים. וכאילו הים בעצמו גזל בית פה, חטף בית שם, ויקבצם יחד ויקיאם הנה, ויברא לו את העיירה הזעירה, ויפרוש עליה מנוחת חלום לבן „חוף ברכה, להיות משחק לבני־גליו העליזים ולהקשיב רננתם ושקשוק פטפוטם. יוצת חכליל בוקר בריא — פז זורב בכל בית. יעריף סהר נגהו — כסף נוצץ בכל אשנב.

על מרום ההר זרועים בתים גדולים אחדים, חבויים בין צבורי אילנות ומוקפים גדרי־אבן גבוהות, עטופות ירק ושיני־מתכת חדות מבצבצות מהן. הלאה, מול יער, מתנוסס בית גדול, דומה לארמון עתיק. עומד הוא לו ביחידות, ומראהו מראה אציל, שאינו רוצה להתערב עם ההמון.

שקט ודממה ברחובות העיירה. בית־תפלה עוטה מקלעת־עלים, בית־ספר אדמדם, בית־ספר שני אדמדם, בית־מועצה, פוסטה ובאנק, שדה־קברות קטן וצוהל עם מצבות, כצמחי־צחור, רחוב פה, רחוב שם, וטחנות־רוח פורשות כנפים, כזרועות מברכות מעל הרוכן, והעיירה תמה.

פעמים אחדות ביום יטוס מבעד מנהרה, שורק ועומד רגע לרגלי ההר, מקיא חבר אנשים, בולע אחרים תחתם ונבלע בעצמו בתוך ההר או נפלט ממנו ומשאיר עשן מתולתל, צחור כצמר, המתאבך ומתחכך בצלע ההר בתחנוני־יגון, מגשש מסביב, כאובד דרך, ונמוג והולך. ושוב חולמת העירה את חלומה הלבן ומקשיבה לרחש בני־גלים.

דייגים אמיצי־גו, שזופי־עורף, בנחושת מועמה, עם מגפים כבדים וכובעים נוצצים, היורדים עד ריסי העינים; אברים בריאים ובנות פורחות כתמרים תחת נטל תלתלי זהב — תושבי העירה הם, ואני הגר הגר בתוכם.

האחד מכיר את השני, והכל מברכים אותי בשלום. הבנות מראות לי את שיניהן האמיצות וגומות חן־לחייהן. הילדים שואלים אותי על השעה, אף־על־פי שיודעים הם כבר, שאין לי שעון בכיסי.

הגנת שדה העירה ועיפות נעימה הישנני — מה תועלת לי בשעוני.

בחרתי בצדה ומצאתי לי מנוחה ומצאתי לי לאהב את החיים הנאמנים והטובים.

ברוכה את לי, עירתי הפעוטה, ימי השאנן, נוה־[illegible]:

את בית הימים הריני מבחין על ההר, סמוך לבית המתבודד, הנראה כארמון עתיק.

מלמטה משתרע הים מול הבית, כאי־פרחים חי, מתנועע ושר לו פזמוניו לנצח, ועל ראש ההר מסתובב אני לי, יצור קטן, הדל־דאגה, ושר שירים נושנים ומילודיות רחוקות. נשכחות שבות היום ומציצות רב שנים.

מוקף גדר־אבנים, הטובלת בעשבים וקמשונים, נצב לו הבית, סוגה באילנות־אורן מכל עברים. כלולבים ענקיים מראיהם, ירוקים הם משקיפים מעבר, כמתגאים ביפי הגדר, הפורח בצלם ונושם ריחם.

בבוקר יפה אחד עברתי לפני הבית, בשעה ששער הברזל נפתח לרוחה ועלמה נאה וצעירה נתגלתה במושב. ואחריה רוכב משרת כושי כים אביר ושחור [illegible]. המשרת תקן את האוכף, והיא החליקה את עור הסוס הנוצץ כלפי חמה, טפלה בחבה ברעמתו, נלחצה בחיה בליל ששון והלב. אל צוארו ושערה אחזה הירקות, כדובבים אל ילד, ותשקהו. אחר־כך הושיט המשרת את כפו סמוך לבטן הסוס, והיא העמידה רגל ענוגה על הכף המושטה, התרוממה בחן וישבה על האוכף, נגעה ולא נגעה בשוטה בצלע הסוס, ובן־רגע חצו את השדה ונבלעו בתוך היער, ותעלם בחורשים.

למחרת נפקדתי עוד הפעם באותה השעה, ולמחרת משנה. ובחשכת לילה צברתי אבנים גדולות והנחתין אצל הגדר מול הבית וכסיתין אניצי חציר, כדי לראות את הנעשה בחצר פנימה.

אלי, מה יפה היא!

רחוק למישור, ענוד קשת, עומד לו העולם ומחייך, ככלות סער וגשם, כתינוק שנתרצה ונתפייס אחרי בכיו, כשדמעותיו עדיין תלויות בפניו ומזהירות.

קשת שניה טובלת בים ומשפתו, ולהקות גלים מובאים צבעיה וברינה עיני.

שמשים ושדרים ראים בגדלות־הוד עבי־צחור על פני תכלת השמים הדשים. מטוהרים ומחודשים, כעולים מי הרחצה, מעוטרים גגיהם, עומדים בתי העירה ומתהדרים בביישנות צנועה.

על במתי, אצל הגדר, אעמוד ואצפה לתוך החצר.

היא מרחפת שם על מרבד דשא, בין אילנות ופרחים, עטופה לבנים. הגו החסון מלא רטט אביבי, ונפתולי־גוה — מזמור־שיר. רעמת־זהב מתולתלה פתחה מעליה, נשתחררו הקווצות והן מפוזזות במשובה על כתפיה ופניה.

בתוך כסא סמוך לבית יושב איש זקן; חצי גופו מכוסה שמיכה, ועל־ידו אשה לשרתו.

היא מטפרת בפרחים מלאי טפות נוצצות, ורגליה בתוך נעלי־לובן מציצות כתאמי יונות־חן. רגע היא מתעכבת בין ענפי עצים, תופסת אותם בידיה הפשוטות ומנענעתם בכח. מטר פנינים נתך עליה, וזהב שערותיה משתבץ רסיסי ספירים.

היא צוחקת צחוק גדול, צחוק נושם שפעת נוער, ויורים גרי הדים העננים.

— מים כירווייר! מים כירווית! — קוראת האשה, ושמין של הזקן שבוירד בטר כים של חבר.

הורי מרים ראשו ומנענע ראית אידצין.

היא מטפרת אליו, מדירה בדלמים את ראשו הלבן כתכריכי מת, עד אשר יגיה צחוק על פניו, ואז היא שבה אל הפרחים, קוטפת חבצלת אדומה, מגישה אותה אל נחירי הזוזות ונושמת ריחה בנשימה עמוקה, כשחזה מתלבט ועיניה נסגרות. היא עומדת רגע בלי נוע ושפתיה־שני, כדובדבנים חמים, לוהטים בלהט שמש, נפרדות לאט־לאט, העינים מביעות עגמה זכה וצופות למרחקים, וצל צחוק של צער רך מתגלה על פניה וקופא. פתאום תתעורר. הגו מזדקף בכל הדר אבו. היא תוחבת את החבצלת לתוך אזור חלציה, קוטפת חבצלת שניה, רצה אל הזקן, ובכוני־חן היא תוחבת את החבצלת במעילו ומגישה ראשה־הזהב אל קרקפתו של הזקן החולה.

פרידה ומישך כרכך ירובות! אלי, מה איום יפיה.

„בילווייה!" — הריני עוצם את עיני ומבטא את השם הברה הברה לבדה: סיל־ווי־יה! וכיין הטוב הוא מתפשט בעורקים ומדמם את הנשמה.

בילווייה!

אפרקדן אני שוכב בסירה. משני העברים תלויים המשוטות, כזרועות שצנחו בלי אונים.

שמש־בירר המימר מלטפת פני בנתיקות, כנשיקת אם טובה. העינים נטויות למעלה. שם נוהרות מהרזות עננים בהירים, כגפי־משי חדשים בשביל כרובים פעוטים שנולדו זה עכשיו. העננים נירדים וצרים צורות, פותחים אשנבים של תכלת־רוך בשחקים וסוגרים אותם, פותחים וסוגרים. ועל רגב, וקלים דהיים, קלים וצחורים, כעננים נוהרים בשחקים.

הפנים זקופים למעלה. איני רואה אף שמץ מגופי. נפרדה הנשמה מהגוף. לבושה אורה ומתעדנת בשפעת יופי עליון.

הסירה עוברת בריתמוס מגל אל גל. גל מוסר אותה לחברו ברעידה זהירה. ונשמתי מתנדנדת בין רקיע וים, בין ים ורקיע.

אין עבר ואין עתיד וגם הוה אין. יש סילוויה, מלוא כל העולם יפיה.

סילוויה!

בין שחקים וים מתנדנדת נשמתי, נישאת אל עולם טמיר, עולם שיר וברכה. זיו עולמי שם החיים ויפי־עד רנינם.

בשבילי־זהב, הוצי גנים יפהפיים ברוכי־ארנים, שם דורכות רגלים יחפות מטיילי־ניער רועדים על כתפים. ריחנים ימלאי עדנה גוחנים ענפים אל אדמה ומנשלים בכירי פירותיהם. צבעים, לא שזפתם עדיין עין רוח אמן זה, צוחקים ברום, והתמונות־זוהרת, לא הקמים כל חיוה, נתלים באויר ומציצים מתוך עינים. בהורות קלות נאות דאות, קוטפות פרחים, קולעות זרים, קוטפות עלים ומונות: אוהב — לא אוהב, אוהב...

סילוויה!

שטופי אור סהר מחוללים צעירים מחול־תפלה ומסתובבים במעגל סביב מזרקים יורי רסיסי מים חיים, מכשפי נוגה־הירח, ובתוך ארמנית־בדולח נצבות מטות צחורות, ואהבה רועה עד זוגות מאושרים.

צוהר יפתח, וזרוע חשופה, מבהיקה בלבנוניתה, מציצה, שיחות יונה ואגרת צרורה בכנפיה, ועינים־פלאות מלוות אותה בתקוה והרדה הרחק, הרחק.

מוסיקה נצחית, ספוגת רחמי שכינת־אל, מלוה את ההויה. עמקי תוכן שם החיים ומטרתם ברורה. עשירה שפת אנשים, ובמידת ברושיר מביער צפוניהם ושידה טבע מובן לכל. השמים שמים לאדני ולאנשים, והאדמה מתנת־עדן לבני־אדם. נגרות שם דמעות — דמעות צער מתוק הן; נגרות שם דמעות — דמעות עתרת נוער הן, העובר על כל גדותיו.

בין שמים וארץ מתנדנדת נשמתי וחולמת —

סילוויה!

יגון־אבלות אפף תבל — החמה ירדה דומה. בתוך תכריכי־צבעים מעריפים שחקים. געגועים נוגים נישבים בהרי עולם. גידנים ואדמה. כובשים הר ובקעה, ים וים.

על מעקה הבית עומדת סילוויה ועיניה דלו למרום. כנחש נחושת־קלל נתלה ענן־כבוד על קדקוד יער, וזוהר היופי הגוסס משתקף בפרצופה. שרטוטי הפנים אינם ברורים מרחוק, אבל נפשי גומאת יפיה.

היא מתעלמת פתאום פנימה, וכעבור רגע מתחיל פסנתר להתיך צלילים, צלילי זמרת ענוה בת־יסורין, נוטפת עדנים ורות זלעפות־תמרורים. מפעפעת תפלה זכה, כתפלת נשגבים, מיראת רתת התגוננים, מיראת רסיסי צער וכליון נפש רבה, המשתפך כמעין זך וטהור, מתחטא באכסטזה של קדושה.

הרירית יופיה ועל כנפי רוח מפרפרים הם, רועדים ביופי הורדי הכבה ומפרכסים על אברות הצללים הכהים, המתרפדים ומשחירים על ארץ וגועים בחשאי בזרועות הרירית הנה.

הנני כורע על ברכי. היד מהטטת בעפר, תולשת עשבים מטוללים, קרירים, ומגישה אותם אל המצח הבוער. מיתר צעיר, הבוי, התעורר בלב ויתבע בהזהר. מישיע ומפזר — —

סילוויה!

בוא הנה, דזים עמיתי. שים כפותיך פה על ברכי. ראה, כמה פזורות שערותיך היפות. הבה ואביאם בסדר. כך, עכשיו פני גנטלמן גמור לך, דזים שלי השאנן.

יודע אני... הריני יודע הכל, אהא, ומלים למותר הן. יודע אני, שהיא צעירה, מלאת עדנה ופורחת, ואני — עץ שנכרת מאדמתו אני. דג שפלטו אותו מימיו אל היבשה אני. אבל הגידה לי: כלום גדול הוא באמת עוני בזה, שצברתי ברשית הרבים אבנים אדרית, אבנים שאין צורך לשים בינך בין כרה. והנחתי אותן לפני הגדר, כדי להיות בנועם יפיה? למי איכפת זה? הנני ואבאר לך: העיירה וחיים והסביבה בואר נאים הם. מי יבוא להבהיש? אלא סילוויה. סילוויה היא נשמת כל הנוי הזה. התבין? דבר צפוי כה. טול מפה את סילוויה, והנה פנה כל זיוה של העיירה. כה יפה היא, דזים, כה יפה. היא היתה לאל ידי, האמינה לי, כי־אז הייתי מטפס ועולה שמה, על ראש ביתה, ודגל הייתי מניף עליו — הבו גודל, מלכת היופי פה תקנן, השתחוו אל מול הדרה! כה יפה היא, כה יפה, דזים. ואתה מהישה?

למה נעצת בי ככה את עיניך, דזים?

— — — ימים ימי־זהב, לילות לילי־כסף — ברטט אני כורע לפניכם.

ימים ימי־זהב, ימי־זוהר! לילות לילי־כסף, לילי קסם! אל תעכרוני. אנא, אל תעכרוני!

(המשך יבוא).

הָעֲנָק הַצְּפוֹנִי

(פגישתי עם אבגוסט סטרינדברג).

מאת

ראובן בריינין.

בהיותי בחדש יאנואר שנת 1911 בשטוקהולם (בירת שוויידיה), נולד בלבי החפץ לבקר את אבגוסט סטרינדברג ולהכיר מקרוב את הענק שבין סופרי סקאנדינביה, שהרעיש בזמנים שונים ביצירותיו את העולם הספרותי וגם את המדעי.

אולם ידידי באותה העיר, וביחוד המנוח הפרופ. ד"ר ג. קליין, הרב הכולל של שוויידיה, בקשוני לבל אבקר את סטרינדברג, ה„זקן ממרא", שאינו אוהב את הבריות, שונא את הדת וכופר בה. הגידו לי, שסטרינדברג משחית

את מדותיהם של האנשים על־ידי ספריו וקונטרסיו, ובכלל אינו מקבל שום איש בביתו. וזה היה גם אמת בנוגע ליושבי שטוקהולם, שהוא סביב.

אולם כל הדברים והדבות ששמעתי על־אודות סטרינד־ברג, שהייתי אחד הקוראים המובהקים של ספריו, רק הגדילו בקרבי את החפץ לראות את המורד במלכות־הרוח ולעמוד על אפיו.

פרופיסור (לספרות ולתורת־היופי) ווארבורג, ראש הספריה של מוסד נובל, המליץ עלי לפני סטרינדברג, וזה האחרון הודיע לי, על־ידי הטיליפון, לבית־מלוני, כי מחכה הוא לקראתי בביתו בשעה העשירית קודם הצהרים.

ביום השנים־עשר לחודש יאנואר, שנת 1907, נסעתי בבוקר לסטרינדברג. הוא התגורר אז בקצה העיר, בבית־דיירים גדול בקומה החמישית. חלונות דירתו היו נשקפים מול פני ערבות שלג וקרח, מראה צפוני נשגב. כאשר משכתי את הפעמון בדלת דירתו, פתחה לי סטרינד־ברג בעצמו. הוא הובילני אל חדר־האורחים. לפי תמונותיו, שהיו ידועות לי מקודם, האמנתי, כי הענק הצפוני הזה הוא גוץ ופניו עגולים ושמנים, והנה ראיתי לפני איש גבה־קומה וחסון כאלון, פניו מארכים קצת והזותם קשה. עיניו הביטו נוכחי והפיקו רוגז נסתר. שום נעימות, שום רוך, שום בטוי של גאוניות־הרוח לא היו לא בפניו ולא בתנועותיו. אדם־ברזל. אילו הייתי פוגשו ברחוב, הייתי נוטה להאמין, שזהו איש־ציד, רובה קשת, או ראש שוטרי־חרש, כי מבטו ענה בו, שסודות כמוסים בלבו והוא אויב לבני־אדם.

קבלת־הפנים ברגע הראשון היתה קרה ומוזרה, ותיכף חפצתי לעזוב את בית סטרינדברג. אז התרומם ויעכבני בידיו הגסות, באמרו אלי, כי הוא הקדיש לי שעה זו, ונעים יהיה לו לשוחח אתי. סטרינדברג דבר אשכנזית יפה, רק בהברה קשה.

שאלתו הראשונה של סטרינדברג היתה: במה עוסק עתה מאקסים גורקי, מה הוא כותב?

אנכי: גורקי שקוע עתה במלחמת־החופש. ספוריו ומאמריו עתה מוקדשים להפצת הרעיון הסוציאל־דימו־קראטי. סופר מפלגתי הוא עתה ודרך האמן עזב.

סטרינדברג: גם אני הייתי לפנים סוציאל־דימוקראט ושוגה במדינת־העתיד. גם ספורי וציורי היו מלאים רוח זה. אך מעט־מעט עזבתי את הדרך, אשר התיצבתי עליו. מעט־מעט חדלתי להיות סופר מפלגתי. נפקחו עיני לראות, כי האמן, המשורר אינם שייכים, ואינם יכולים להיות שייכים, למפלגה זו או אהרת, ואינם קשורים בתורה זו או אחרת. אפקים יותר רחבים נגולו לפני. אז החילותי להרגיש גם מה שאחורי האפקים, מה שלפנים מן הקלעים ומה שאחורי הפרגוד הנראה והמורגש. בחרות היתה בי. הסוציאליות היתה רק מדרגה בהתפתחותי; הסולם גבוה והמדרגות רבות. ומי שיש בו כשרון אינו שוהה ואינו מתעכב הרבה על מדרגה אחת — רוחו ישאהו הלאה, גבוה מעל גבוה. ואני הנני בטוח, שגם גורקי לא ישאר מספר מפלגתי ולא יחסה ימים רבים בצל כנפיה של הסוציאליות הרוסית. בלי ספק יפרוץ גם הוא את הגדרים, אשר הציב לכשרונו החזק בידיו עצמו.

השיחה עברה מאליה אל מבקריו החריפים של סטרינדברג. הוא דבר ברגש בכעס וברוגז עצור:

— אין אני קורא מה שכותבים המבקרים על־אודותי. יהיו המבקרים מי שיהיו. ואין אני רוצה כלל לדעת מה ואיך הם כותבים, מה ואיך הם דנים עלי ועל יצירותי, אם לשבט או לחסד, אם הם מפזרים לי זרים־פרחים או קוצים ודרדרים...

אנכי: הלא לפעמים יש ללמוד גם ממבקרים רעים וגם ממבקרים טובים. הלא יש צורך לפעמים לדעת איך ועל מי משפיעים דברינו, איזה רעיונות ואיזה רגשות הם מעירים במחותיהם ולבבותיהם של אותם מקוראינו, הבוחנים ושוקלים כל דבור וכל משפט, כל הגה וכל אומר, היוצאים מעטנו, של אותם הקוראים, המקדישים לפרי רוחנו זמן רב ויום מתעמקים בכונתנו ונוקבים ויורדים עד תהום מחשבתנו, ושל אותם הקוראים, המשוים דברינו לדברי סופרים אחרים, לדעת במה נפלינו מהם או במה עלינו עליהם. והלא מבקרינו הם ברובם קוראים ממין כזה, קוראינו, השוקדים ימים ולילות על דברינו לדלות את הצפון בהם! הלא מבקרינו הביאו לנו את הקרבן היותר גדול: הם ירדו ברצונם הטוב מעל האבנים ללדת בעצמם. הרבה ראיות יוצרים למען היות אמנים ומחנכים לגדל את ילדי רוחנו אנו. ויש שהמבקרים מוותרים על אלמותם הם, למען הנחיל לנו שם־עולם לא יכרת. ואם מבקרים כאלה מעירים אותנו על חסרונותינו ועל המומים והפגימות שביצירותינו, הלא עלינו ללמוד מדבריהם, ואיך זה יכולים אנו לבטל את דבריהם למפרע, בטרם קראנו אותם?...

סטרינדברג: כך אמנם היה צריך להיות, אף כי יש לגלוג בדבריך. אבל מה נעשה, אם המבקרים שלנו (הלא לפנים גם אני הייתי קורא דבריהם) מסרסים ומשבשים את דברינו. כמעט כולם מעקמים את הכתובים שבדברינו ומוציאים בחוצפה יתירה את מקראותינו מידי פשוטם, והם נעשים בדאים, שקרנים וזייפנים. מה נעשה, אם מבקרינו מבקשים בנו רק מומינו ועונותינו, ואם אין בנו מומים ועונות, אז יטילום עלינו בזדון, ודוקא במבחר יצירותינו. אלה דייני הספרות משחיתים בכונה מיוחדה את פני היוצרים ומשליכים עליהם בידיהם עצמם בוץ ורפש, למען יראו הם בעיני הבריות כנקיים וכנעלים. אין אני בר־מזל בנוגע למבקרים ולמנתחים. כולם היו לי לקטיגורים, כולם מושיבים אותי על ספסל הנאשמים על עונות וחטאים, שמעולם לא עויתי ולא חטאתי. כולם עושים אותי למפלצת בעיני הקוראים התמימים, כולם מבקשים רק להכעיסני ולהרעימני. ויש גם מבקרים כאלה, שהם כותבים וכותבים על־אודותי ועל־אודות ספרי, מבלי אשר קראו בהם מעולם, או קראו בהם במקרה רק קטעים אחדים, והם מביאים מכתבי דברים שלא כתבתי מעולם. לקרוא דברי מבקרים כאלה הוא רק אבוד זמן, השחתת־דם ומארת־אלהים... יש לי עבודות יותר נחוצות מלקרוא מה שכותבים על־אודותי. אין אני חפץ גם בתהלות ותשבחות. מדרכי לא אסור ובשוחד־דברים לא יוליכוני

שבי. את אשר יורני רוחי ואת אשר ישים אלהים בלבי אותו אכתוב ואהזור ואכתוב. ואם שגיתי, אודה אחרי כן בעצמי על שגיאותי; אין אני מכסה על שגיאותי, טעיותי ופשעי. אין אני רוצה להראות בעיני העולם שונה ואחר מאשר הנני באמת ובעצם...

אַ נ כ י : קראתי את ודוייך, ושאלתי את נפשי: האם באמת מחויב הוא הסופר להרים לעיני העולם את המכסה מעל חייו הפרטיים, האם דרוש הוא באמת להסופר לפתוח לפני עיני הסקרנים את חדר־מטתו ואת פצעי לבבו? אם כדאים ואם ראויים הם האנשים מן השוק, מן הרחוב, כי יספרו להם הכל, הכל?...

ס ט ר י נ ד ב ר ג : כל מה שכותב הסופר האמתי אינו אלא ודוי, אינו אלא קריעת הגלדים מעל פצעי הלב והרוח... האם קראת את הדראמות שלי? גם הן אינן אלא ודוי... והמתודה באמת מגלה את הכל, גם את הנעשה בחדר־מטתו...

אַ נ כ י : לא את כל הדראמות שלך קראתי, רק את היותר ידועות ומפורסמות שבהן...

ס ט ר י נ ד ב ר ג : ואני כתבתי בארבעים חזיונות בשביל התיאטרון, ורוצה הייתי, כי תקרא את כולם, את כולם. בהדראמות שלי הפקדתי רוחי, אצרתי נשמתי...

מדברי סטרינדברג אלי נוכחתי, שהוא רואה בחזיונותיו שכתב בשביל הבימה את מרכז־הכובד של יצירתו הרוחנית אף כי כתב ספרים יצירים, ספרי מדע ומסות ספרותיות לאין מספר. וכי הוא משתוקק בכל נפשו, שאקרא את כל מה שיצא מתחת עטו ותורגם אשכנזית. הוא כתב בפני מכתב להמו״ל שלו בברלין, כי ישלח לביתי תיכף את כל חזיונותיו.

במרוצת שיחתנו, אחרי שהאדם הקשה הזה נתרכך, הגדתי לו, שבטרם התודעתי אליו פנים אל פנים, היו ימים שבמעט האמנתי להאגדה המספרת עליו, שהנהו חולה בגופו וברוחו, וכי הודויים שלו בספרו „התופת" הם רק פרי מחלתו...

על זה השיב לי סטרינדברג כדברים האלה:

כיפר היית בגופי או ברוחי אין ביכלתו כלל לעבוד עבודה קשה, ספרותית ומדעית, במשך של ארבעים שנה רצופות, כאשר עבדתי אני. לעבודה כזו דרושה בריאות־הגוף, וביחוד בריאות־הרוח. השנויים התכופים, ההפכים הגמורים, ההרסות והנגודים, שעברו בנפשי ושיש להם זכר בספרי, הם לא פרי מחלה של גוף הרוס או של רוח תועה ומתעה, כאשר האמינו אחרים וגם אתה בתוכם, כי־אם דוקא פרי גוף בריא ופרי רוח חזק ואיתן, שאין הוא מוצא מנוחה ושלום בקרבו, אם לא יבקש את האמת בכל הדרכים והשבילים המובילים אליה. בריאות מוצקה ומיוחדה במינה דרושה לאדם בשביל שיהרוס בעצמו את מקדשיו, שבנה בידיו הוא, בשביל שיתץ את מזבחותיו ובשביל שיניף את הגרזן על אליליו, שהשתחוה להם שנים רבות. בריאות מיוחדה דרושה לסופר בשביל שימחה מעל לוח־לבבו את כל החרות עליו בכתב־אש, בשביל שיעקור ממהו את כל שגיאותיו ושגיונותיו עד היסוד. בריאות יתירה דרושה לחוקר בשביל שיתחיל את חקירותיו וחפושיו אחרי האמת בכל פעם מחדש, בשביל שיבקר וינתח את כל אמונותיו ודעותיו, רעיונותיו, נטיותיו ורגשותיו בלי חמלה ובלי ליאות. להפך: בשביל שיעמוד האדם כל ימי חייו על מדרגת־התפתחות אחת, בשביל שיהיה רעיון אחד קבוע במחו, בשביל שיהיה שקוע תמיד בדעה אחת, בהשקפת־עולם אחת, כמסמר נטוע, — לזה דרושה התאבנות הלב, הפסקת חוט ההתפתחות הפנימית, לזה דרוש להיות חולה־הגוף או חולה־הרוח. בריאות — זוהי תנועה בלתי פוסקת. דרושים היו עצבים חזקים כברזל־עשת למען עבור את כל שבעה מדורי הגיהנם של עולם המחשבות החדשות, לעבור דרך־התפתחות ארוכה, שהיתה מלאה מעקשים ותהתחים, רוכסי הרים ומהמורות, ולצאת בשלום.

סטרינדברג חתך את דבריו אלה כבמגרה, הטעים והדגיש כל מלה ודבור, אך לא הרים את קולו ולא עשה שום תנועה בידיו או באחד משאר אבריו.

נזדמנתי עם סטרינדברג בשטוקהולם עוד שתי פעמים. כך היה רצוני. במרוצת דבורינו על ענינים שונים נוכחתי, שאין הוא יודע את היהודים מקרוב ואין הוא אוהב את היהדות. אולי שנאה כמוסה, בלתי־ברורה, ואולי גם בלתי־מובנת לו בעצמו, היה נוטר בלבו להיהודים והיהדות, כמעט איזו יראה מפניהם. היהדות, היו דבריו הקצרים, היא הגיונית, צלולה ותכליתית יותר מדי. רוממות־הנפש, הרוח, אמונה תמימה חסרים לה. היהודים הם המרנים יותר מדי. נוכחתי, כי התכונה השמית בכלל היתה שנואה עליו, כי היה אריי בדמו ובשרו, ברוחו ונפשו. והוא הרגיש עמוק־עמוק את הנגוד העז שבין שני הגזעים האלה.

בכל פעם אשר נסיתי להכניסו בשיחה על־אודות היהודים והיהדות, למען אוכל להעמידו על הטעיות שהחזיק בהן, השיאני לענייני ספרות ופילוסופיה. הוא רמז לי בזה, שלא נעים לו להעליב בי ולהכאיב את רוחי במשפטיו הקשים והקרים על היקר וקדוש לי.

חבה יתירה הודיע סטרינדברג בדבריו להשפה העברית, שהיא מלאה, לפי הרגשתו הלשונית, סודות יצירתיים, בינות דקות ועמוקות, כי צפונות בה נשמותיהם של דורות רבים, של מנצחים ומנוצחים, של מבשרים ושל מעונים. לפי דבריו, כבר החל ללמוד שפה זו ולהתחקות על שרשיה ורזיה. והוא לא יחדל מלמודיו בשפה העברית עד אשר יוכל לקרוא ולהבין את הנביאים בלשונם הם. ובדברי אתו על הספרות העברית החדשה (וגם מסרתי לו תרגומי העברי מאחד מציוריו האחרונים), היו דברי כחדשים בעיניו, כי מעולם לא שמע ולא קרא, שיש ספרות עברית חדשה, המסגלת את השפה העתיקה והמחשבה החדשה.

עלי להעיר באחרונה, שאלה היהודים המועטים, אשר ידע סטרינדברג בחייו, היו מן הסופרים והאמנים והחוקרים, שהתכחשו לעמם ולמסורתו העתיקה. והם, כפי הנראה, השניאו עליו את היהדות.

הַהוּמוֹר בְּסִפְרוּת הַתַּלְמוּדִית

מאת

א. אובסי.

(המשך).

ההלצות מן הסוג הזה הן, כמו שאמרתי, מעטות ביותר, והנני מביא במתכוון כמעט את כולן. הראשון מן התנאים הקדמונים, שזכה לקבל „מנה יפה" של חצי ההתול, היה רבי עקיבא בן יוסף. כידוע, היה הוא הראשון, שהתחיל לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי־תלים של הלכות והכניס את עצמו בחקירות דקות, המעוותות לפעמים, את הכתובים. והנה, אף־על־פי שנחשב למופת־הדור לבני זמנו ולבאים אחריו, וחבריו גמרו עליו את ההלל בכל מיני תהלות ותשבחות, כמו: „עקיבא, הפורש ממך כפורש מן החיים", או „אתה הוא עקיבא, ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו", וכשנפטר, אמרו: „בטלו זרועות התורה ונסתתמו מעינות החכמה", — בכל־זאת לא נמנעו אחרים מחכמי הדור ההוא אחרי [illegible] ולאמר: „עד מתי אתה מגבב עלינו את הכתובים?" או: „אפילו אתה מרבה כל היום, אינני שומע לך!" ורבי ישמעאל לא נמנע מלהתל בו התול נחמד מאד במחלוקת אחת, שהיתה ביניהם על־דבר בת כהן שסרחה, שרבי עקיבא דורש רבוי וא"ו של הפסוק „ובת כהן" ולהוציא שתי בנות כהן, אחת ארוסה ואחת נשואה, בשרפה, ועל זה התל בו רבי ישמעאל ואמר: „וכי מפני שאתה דורש ו׳, נוציא את זו לשרפה?" (סנהדרין נ"א).

עוד מצאני בדורות המאוחרים פתגם שנון על חכמי פומבדיתא, שהיו מצטיינים, כנראה, בפלפולים החריפים יותר, כדברים האלה: „דילמא מפומבדיתא את, דעיילי פילא בקופא דמחטא?" (שמא מאנשי פומבדיתא אתה, שמכניסים את הפיל בנקבו של המחט? — בבא מציעא ל"ח). מלבד הפתגמים האלה, הובאו בתלמוד שתי איבעיות ושאלות, שנוצרו באוירה ההיא ונשאלו במגמה ידועה, כדי ללגלג ולהתל בעוסקים בשאלות, שאין להן מקום בחיים הממשיים.

האחת היא: „בעא מיניה פלימו (שם חכם) מרבי: מי שיש לו ש נ י ר א ש י ם — באיזה מהם מניח תפלין?" (מנחות ל"ז). והשנית: „בעי ר׳ ירמיה: רגלו אחת בתוך חמישים אמה ורגלו אחת חוץ לחמישים אמה — מהו?" (בבא בתרא כ"ג) — התלמוד נותן שם שעור בענין גוזל המדדה, שנמצא מחוץ לשובך, כי בתוך חמישים אמה של השובך צריך המוצא להשיב לבעל השובך, מפני שיש לשער, כי מסתמא יצא מן השובך ההוא לו, אבל מחוץ לחמישים אמה זוכה בו המוצא, לפי שדרכו של גוזל כזה לדדות רק עד חמישים אמה, ומכיון שעבר את הגבול, יצא מתורת מדדה ועמד בתורת גוזל הפורח, ולפיכך אפשר שבא ממקום אחר לגמרו. ועל

זה שאל ר׳ ירמיה: מה דינו של גוזל, שרגלו האחת בתוך החמישים והשנית מחוץ להחמישים אמה — האם הוא שייך לבעל השובך, או המוצא זוכה בו?

הכונה של שתי השאלות האמורות היא שקופה ובולטת. שני השואלים הביעו מתוך לגלוג יפה וקולע אל המטרה את התנגדותם להויות מחוכמות ביותר ופורחות באויר. ואמנם שניהם קבלו את גמולם על לגלוגם. על השואל הראשון גזר רבי: „או קום גלי, או קביל עליך שמתא (קבל עליך טלטולי גלות או נדוי), ועל השני נאמר: „ועל דא אפקוהו לר׳ ירמיה מבי מדרשא" (בשביל זה הוציאו את ר׳ ירמיה מבית־המדרש). הענשים האלה שמשו אות ל„בני־מרי", למורדים במלכות הפלפול [illegible]. ברי הדבר, שהענשים הללו השיגו את מטרתם והטילו אימה יתירה על אלה, שאמרו לעורר „תסיסה" בבית־המדרש.

מענין הדבר, כי בעלי התוספות בתמימותם מתקשים בענשו ההמור של ר׳ ירמיה ומחליטים, כי נענש מפני ששאל שאלה בלתי־אפשרית כלל, כי מאחרי שהחכמים נתנו שעור, שהגוזל המדדה מדדה רק עד חמישים, לא יוכל הגוזל בשום אופן לעבור את הגבול הזה אפילו ב ר ג ל ו ה א ח ת. לא הרגישו בעלי התוספות את ההתול הצפון בשאלתו של ר׳ ירמיה, שהוא היה סיבת העונש.

לא רב הוא, כמו שאמרתי לעיל, מספר הבדיחות המובאות בתלמוד, אולם הן מצטיינות ביחס לצורה בגוונויותם המרובה. אנו מוצאים אותן בצורת פתגמים מלוטשים ומחודדים, שעשועי־לשון, שמוש מחודד בפסוקי המקרא, משלים נחמדים, התולים על המלכויות הרשעות, וכוחים עם חכמי אומות העולם, פארודיות ועוד ועוד. על טיבן של הבדיחות אפשר להמליץ את הפתגם התלמודי „קב ונקי". רובן המכריע, מלבד מועט בלתי־ניכר, מתיחס אל ההומור המשובח, הזך והצלול, הומור שיש לו חן מיוחד וטעם מיוחד, הומור נעים בצורתו ומענין בתכנו. ביחוד מצטיינות הבדיחות המוסריות בקשר החזק שלהן אל החיים. הן עומדות כולן בתחום החיים הממשיים, מבקרות בקורת חריפה את מדותיהם ותכונותיהם של בני־האדם ומלגלגות ומהתלות בחולשותיהם ומומיהם הגלויים והנסתרים. חכמי התלמוד מופיעים לפנינו במקצוע זה לא בתור אנשים נטולים מן החיים ועקורים מן העולם, אנשים „שלא מעלמא הדין", או תלמידי־חכמים יושבי־אוהל, הבאים באיזו תורה פילוסופית מופשטת לאנשי „העולם השפל", כי־אם בתור אנשים, ששרשיהם מחוברים ומעורים בקשר חזק ואמיץ אל החיים, אנשים היודעים והמכירים היטב בערמומיותיהם הגדולות והקטנות של בני־האדם, במומיהם וקלקליהם הטבעיים ובנפתולי־מחשבותיהם ועקולי־הרגשותיהם. שורה שלמה של מראות נגעים וחטאים עוברת לפנינו: מעשי אלמות ושרירות־לב, דלטוריה, חנופה, צביעות, חסידות נפרזה, להיטות אחרי העושר, התפארות־שוא, בטלה ושפלות־ידים, רדיפה אחרי הכבוד ועוד ועוד.

אמנם חדודי התלמוד אינם פוגעים בנו כברק, אינם מדהימים ומהממים אותנו כזרם חשמלי ואינם

מזעזעים בחזקה את עורקי הצחוק שלנו; אולם הם מעוררים את מכונת מחשבתנו, פועלים על רגשותינו המוסריים ועל תכונותינו האנושיות ומשפיעים על מדיותינו ודעותינו. מלבד זה, הם עושים עלינו רושם חזק בצורתם הנעימה והמלבבת, בשלמותם ובאמתיותם. רב מכיל גרים היקים בקרבנו ימשאירים בנו הד ובת־הד, שלא ימחו ולא יטשטשו בנקל מעל לוח לבנו.

ההומור התלמודי כולל את סוגי הבדיחות האלה:

א) בדיחות, שנאמרו בשעת הדרשה או בשעת שמחה.

ב) שעשועי־לשון, פארודיות, שמוש מחודד בפסוקי המקרא, לשונות של חכמה ומעשים מחוכמים.

ג) סאטירות והתולים על זדונן ושרירות־לבן של המלכויות הרשעות, כרקטריסטיקות של עמים שונים והלצות על צוררי ישראל.

ד) וכוחים דתיים עם המינים והכמי אומות העולם ונוכחים מדיניים.

ה) בדיחות מוסריות.

ו) בדיחות ישב בדיחות.

א. בדיחות בשעת הדרשה או בשעת שמחה.

מדרכם של הכמים ידועים היה לפתוח את הדרשה בבדיחה, כדי לעורר את העם ולהכשיר את הלבבות לקראת הדרשה (שבת ל'). לפעמים, כשראו, שהשומעים עיפים ביותר, היו משלבים גם באמצע הדרשה איזה התול או גוזמה, כדי להפיג את עיפותם ולאמץ ולחזק את הקשבתם. גופי הבדיחות מהסוג הזה נמסרו לנו במדה זעומה מאד, ואי־אפשר לבוא לידי איזו מסקנות בנוגע לטיבן. נשאר לנו רק כר נרחב להשערות שונות בנדון זה. בדיחה אחת מסוג זה מיוחסת לרבי, והיא מספרת: „רבי היה יושב ודורש, ונתנמנם הצבור, ובקש לעוררה, אמר: ילדה אשה במצרים ששים רבוא בכרס אחד...״ ואחר־כך פירש את דבריו, שכוון למשה, שהיה שקול כנגד ששים רבוא.

מה שנוגע לשעת שמחה, הנה ברור לנו מכמה וכמה מקומות (נדרים נ"א, ויקרא רבה כ"ח ועוד), שבסעודת התונה היו מרבים לבדח את דעת המסובים בהתולים ובהלצות שונות. אחד מ„הבדחנים״ המפורסמים היה בר קפרא, והתלמוד מספר עליו בדרך גוזמה מזרחית, כי פעם אחת, כשרבי הזמין אותו לחתונת בנו, היה אומר על כל תבשיל ותבשיל שלש מאות משלי שועלים, והיו הדברים ערבים ביותר על השומעים; נצטננו התבשילים ולא טעמו מהם המסובים כלום (שם). בנוגע לבדיחות עצמן שנאמרו בשעת החתונה, אין לנו הומר מספיק, כדי להוציא עליהן משפט.

(המשך יבוא).

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— בועידת הריפובליקאנים של מדינת ניו־יורק, שהיתה בשבוע שעבר, גלה תיאודור רוזוולט, מי שהיה נשיא ארצות־הברית, את דעתו לטובת מדינת־יהודים בארץ־ישראל. בנאום, שנשא בדבר תנאי־השלום, הדגיש רוזוולט, כי אמריקה ומדינות־ההסכם לא תשבנה את ההרב לנדנה עד אם תושב ארץ־ישראל לבעליה הראשונים — היהודים.

כמו כן שלח רוזוולט את המכתב הזה ליעקב די־האז, מזכיר הועד־הפועל של ההסתדרות הציונית באמריקה:

„אני מברך בהצלחה את תנועתכם לשתף את הגדוד העברי במלחמה נגד טורקיה, זו המלחמה, שאחת ממטרותיה היא שיבת ארץ־ישראל ליהודים״.

— בסיראקיוז של ניו־יורק נפתחה ביום 22 ביולי הועידה השנתית השלישית של הבורת בתי־הספר הלאומיים־הראדיקאליים. בין שאר הענינים הרצה הסופר העברי יהודה קויפמאן הרצאה בדבר למוד השפה העברית בבתי־הספר. מר י. ענטין הרצה בהבר דת־ישראל בתור נושא בבתי הספר. לפי דעתו של המרצה, אין מן הצורך ללמד בהם הילדים את הרגש הדתי; אלא שראוי לחנכם באופן שיבינו את הדת־ישראל ויוכלו ליהנות מזיוה ומעיקריה המוסריים. הרצאה זו עוררה ויכוחים נלהבים, והשאלה נמסרה לועד־המיוחדת. מר אב גולדברג בא־כחה של ההסתדרות העברית, נאם נאום בשם ההסתדרות והודיע, כי בנוגע ללמוד השפה העברית תעזור ההסתדרות העברית בכל כחותיה לבתי־הספר הלאומיים־הראדיקאליים.

— העבודה לשם הגדוד העברי הולכת ונמשכת בהצלחה. המלאכות האנגלית לטירונות שבניו־יורק קבלה הודעה מאת הגיניראל קרוידיר, הממונה על עניני עבודת־הצבא באמריקה, כי היהודים הנרשמים בתור זרים במחלקה החמישית רשאים להכנס לגדוד העברי בלא שום רשיון מיוחד מאת הועדים המקומיים. עתה יש יסוד לקוות, כי כל הצעירים הרוצים ישתמשו בהזדמנות הזאת ויספחו ברמון לצבא היהודי, היוצא להלחם בעד גאולת ארצנו. לשכת הגדוד העברי הוציאה ברבים את הכרוז הזה:

„הממשלה האנגלית, שהכריזה את ארץ־ישראל בתור מקלט־בית לאומי בשביל עם־ישראל, יש לה הרשות לחייל טירונים באמריקה בין גילי שמונה עשרה לששים. היא מרכזת אתכם בגדודים יהודים מיוחדים, עם דגל יהודי, עם בגדי־שרד יהודיים, עם מטבח יהודי, והיא שולחת אתכם, עם אחיכם בני־עמכם, אל חזית־המלחמה היהודית היחידית — אל ארץ־ישראל, במקום יחתך גורלנו בתור עם״.

מארגנטינה מודיעים כי תנועת הגדוד העברי מתפשטת שם ביותר, ביחוד בקרב בני־הנעורים שבמושבות היהודיות. כמעט כל הצעירים במושבה מוזיסוויל נכתבו בתור הביצה של טירונים והם מחכים להזדמנות הראשונה לצאת ארצה ישראל. קבוצות כאלה נוסדו כמעט בכל המושבות היהודיות, וגם בעיר בואינוס־איירים. משום שארגנטינה ארץ נייטראלית היא, לפיכך אין לפי־שעה הרשות למתנדבים לעזוב את הארץ על־מנת להלחם עם טורקיה.

בלונדון הוקדשה השבת האחרונה לשם המתנדבים בגדוד העברי. בכל בתי־הכנסיות דרשו דרשות לכבוד המתנדבים ועשו להם סעודות נאות. באחד המשתות, שנערך לכבוד המתנדבים, נאם סיר מארק סייקס חבר המיניסטריון לעניני חוץ. הוא הביע את תקותו, כי ידמו עם הטירונים העברים בארץ־ישראל.

המתנדבים הלכו בסוף ברחובות־היהודים שבלונדון ושרו שירים עברים. היהודים קבלו את פניהם בתשואות־חן.

— „מגן־דוד האדום״ החליט ליסד בניו־יורק ובברוקלין וערים, שתפקידם לסדר אגודות „מגן־דוד האדום״ בשביל קטנים, שיעזרו לטירונים ולמשפחותיהם.

„מגן־דוד האדום״ תומך במשפחות הטירונים באופן כזה: 5 דולארים לשבוע לאשה גלמודה או לאשה עם ילד אחד, 8 דולא־

רים — לאשה עם שני ילדים, 10 דולאר — לאשה עם שלשה ילדים ויותר. סכום דומה לזה משלמת גם הממשלה האנגלית, ומשפחות המתנדבים העברים מקבלות במדה מספקת לצרכי־חייהן.

— לפי דברי עורך עתון ארגנטיני, מתכוננת הממשלה הבראזי־לית לסדר צבא בן מאתים אלף איש ולשלחו לארץ־ישראל, כדי למלאות שם את מקומם של האנגליים. הבראזיליים, החיים באקלים חם, עלולים ביותר בשביל המלחמה בארצות־הקדם.

— בקבלת־הפנים, שנערכה בלונדון בבית־האופירה לכבוד המלאכות הרפואית של „הדסה", נאם בשם הממשלה האנגלית המי־ניסטר גיאורג בארנים. הוא אמר: „בשם הממשלה אוכל להגיד, כי נעשה כל אשר בכחנו, כדי שתשוב ארץ־ישראל להיות מקלט־בית יהודי. רעיון מוצלח היה הדבר, כי הממשלה האנגלית הודיעה לעיני כל העולם, כי עם־ישראל יקבל את ארץ־ישראל. עכשיו תוכלו להוציא את ארצכם מתוך יון היאוש והשעבוד, אשר בתוכו נמצאה בשלטונה של הממשלה הטורקית. הממשלה האנגלית נוכחת, כי עם־ישראל יביא אור ותרבות לעולם, ומירושלים תפיץ תורת־ישראל את קוי־אורה בכל ארצות תבל. כל עמי־ההסכם יעזרו לאנגליה בעבודתה להשיב לכם את ארץ־אבותיכם".

המיניסטר האנגלי אלפריד מונד אמר בנאומו, שנאם באותו נשף, את הדברים האלה: „היהודים לא התכוונו מעולם לשוב לארץ־ישראל, כדי לגרש משם כל עם אחר ולקבל במונופולין את כל הארץ או להרע שם למי שהוא. האהבה הגדולה של היהודים לארצם ההיסטורית לא החלישה בלבם את הכח המוסרי, המלמדם שלא לדכא ולשעבד את האחרים. משאלתו היותר עזה של העם היהודי היא לחיות חיים חפשים ברשות עצמו על אדמתו שלו, וגם לעבוד יחד עם בני הגזעים האחרים בארץ ההיא לשם עתיד יותר מאושר, אנושי וטוב בשביל כל העולם כולו".

מר מאלקאלם, בא־כחה של החברה האמריקאית הבין־לאומית, הביע תודה עמוקה למר מונד ואמר, כי בעבודה הגדולה הזאת, שהוטלה עתה על שכם היהודים, הערביים והארמיניים, יעבדו שלשתם בשלום ובהארמוניה ויגיעו אל ההצלחה הנכספת.

— הסינאט בפינלנדיה גזר לגרש מן הארץ את כל היהודים. האשמה הרשמית היא, כי היהודים תמכו שם בכסף את ה„גברדיה האדומה", שנלחמה נגד ה„גברדיה הלבנה", שכבשה עתה בעזרת הגרמנים את הממשלה. היהודים מתנצלים, כי את הכסף נתנו לא ברצון, אלא מאונס, מחמת מעשי־הכפיה של הריבולוציונרים. אולם ההתנצלות לא הועילה והגזירה חלה על 300 משפחות יהודיות, שתוכרחנה לעזוב את הארץ.

חוץ מזה, הולכת ונעשית בפינלנדיה תעמולה עזה לפרוע פרעות ביהודים.

— תנועת הפרעות והפורעניות פשתה כנגע בכמה מערי רוסיה, אוקראינה, רומיניה, ליטה, פולניה, ביסאראביה וגליציה, שאוכלוסי ישראל מרובים שם.

בעיירה ז א כ א ר י ו ו ה אצל בריאנסק ערכו פרעות ביהודים שתי פעמים. נהרגו 12 משפחות ונפצעו עוד יותר. בתים והנויות נשדדו והיו לבז.

בוויטבסק נהרגו 20 יהודים ומאות נפצעו. הנזקים עולים בסך מיליון רובל, וחברי ה„גברדיה האדומה" חמסו ביותר. חיילים לטיים ופולניים דכאו את הפרעות.

בסולון, פלך מינסק, היו התנגשויות וכל הבתים והחנויות נבוזו.

בבוכארה נהרגו מאות יהודים.

בבאלטה, בינדירי, קישינוב ובעוד ערים ועיירות בביסאראביה נעשו פרעות נוראים, ויהודים רבים נהרגו.

סמוך לקרימינצוג נהרגו על־ידי חיילים 36 יהודים.

בגרינזק הומתו 15 יהודים, ביניהם גם הרב ריכוב.

בסווירז הרגו החיילים הפורעים 4 יהודים ובזזו את רכושם.

בכפר יידיני בביסאראביה נעשתה התועבה הזאת: הפקידים הרומיניים צוו על היהודים לצאת ערומים במחולות באמצע השוק. 3 יהודים לא יכלו נשוא את החרפה וסרבו בדבר, ומיד הומתו בירייה.

הפולנים גזרו גירוש על היהודים, שהתישבו בזמן המלחמה בגליל וולאצלאוויק שבפולניה. הקהלה המקומית עמדה על נפש אחיה הצפויים לגירוש, וערבה בעדם, כי לא יפלו למשא על הפקידות הפולנית, לפי ששבעים אחוזים מהם נהנים מיגיע־כפיהם. אבל הפולנים השיבו ריקם את ההשתדלות, וששת אלפים יהודים נעקרים ממקומותיהם.

— באוקראינה נתבטל המיניסטריון לעניני היהודים, ותפקידו נמסר למיניסטריון לעניני־פנים. רואים בזה את יד גרמניה באמצע.

המועצה היהודית הלאומית באוקראינה החליטה לבחור בנשיא, שיהא בא־כחם של היהודים לפני הממשלה. מזכירים את שמותיהם של הציוניים מ. מ. אוסישקין מאודיסה והלל זלאטופולסקי מקיוב בתור קאנדידאטים למשרה זו.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

תורת ההסתדרות הציונית בארגנטינה לממשלה האיטלקית.

ההסתדרות הציונית בארגנטינה שלחה לממשלה האיטלקית תודה מיוחדת על הודעתה לטובת מקלט־בית יהודי לאומי בארץ־ישראל. הודעת הממשלה האיטלקית עשתה בארגנטינה, המתיחסת על גזע האיטלקים, רושם עמוק.

* * *

התקרבות הממלכה הטורקית לציוניות.

מודיעים, כי מלבד ד"ר יעקבסון נקרא לקושטה גם ד"ר א. האנטקה, חבר הועד־הפועל הציוני המצומצם. גם ד"ר פ. נתן, ד"ר כהן ופרופ. סוברנהיים מברלין ועוד עסקנים יהודים מאויסטריה הוזמנו לקושטה, כדי לבוא בדברים עם הממשלה הטורקית, המתכוונת לתת ליהודים הנחות גדולות בארץ־ישראל.

* * *

מעשי הציוניים ברוסיה.

ברוסיה נסתדרו עכשיו עוד שתי חברות לשם ארץ־ישראל. חברה אחת, שהונה עולה לשלשה מיליון רובלים, תכליתה לבנות בארץ־ישראל בתי־מלון מודרניים ומתוקנים; והחברה השנית, שגם הונה עולה לסך שלשת מיליון רובלים, מטרתה לנצל את השמן שבאדמת ארץ־ישראל.

בערים שונות ברוסיה מסתדרות עוד חברות כאלה.

* * *

הציוניות בפרס.

בפרס נוסדה בימים האלה הסתדרות ציונית, שנתאחדו בה כל האגודות הציוניות, שנתרבו שם בזמן האחרון. ההסתדרות עוסקת בתעמולה רחבה לשם הרעיון הציוני.

* * *

הציוניות בטשילי.

בעיר סאנטיאגה, בירת טשילי, נוסדה עתה, בהשתדלות המטיף־הנוסע הציוני ד"ר ב. עפשטיין, האגודה הציונית הראשונה, שנכנסו אליה רובי היהודים העשירים והמשכילים שבעיר.

בקורו של ד"ר ב. עפשטיין בטשילי עשה רושם נמרץ. כל העתונים הגדולים הקדישו לו מאמרים מיוחדים. אמבאסאדור אנגליה הזמין אותו לראיון רשמי, והדבר השפיע הרבה על העתונות ועל היהודים, שהיו עד עתה רחוקים מן היהדות.

* * *

הציוניות בשווייצריה.

בבאזיליה נועדה הועידה השנתית העשרים ואחת של הציוניים השווייצריים. 55 צירים השתתפו בועידה.

ד"ר קאמיל ליוויי, נשיא ההסתדרות הציונית בשווייצריה, נאם את נאום־הפתיחה וקרא מכתב־ברכה מאת ממשלת העיר.

הדין־וחשבון של הועד הפועל דן בחשיבותה של הכרזת אנגליה והנחיצות לתמוך במלאכות הציונית, שפועלת עכשיו בארץ־ישראל.

הועידה קבלה ריזולוציה של מחאה עזה נגד מעשי־האכזריות, הנעשים ביהודי רומיניה וביסאראביה.

נתקבלה ריזולוציה, שנשלחה אל כל הממשלות בעולם, בין השיתופות במלחמה ובין הנייטראליות, כי במשטר המדיני החדש, שיונהג במזרח, תעזורנה ליצור מדינה יהודית בארץ־ישראל.

בתור נשיא להסתדרות הציונית בשווייצריה נבחר ד"ר ש. ברוינשוויינ מבאזיליה.

* * *

מעשי ההסתדרות העברית.

ק. וויטמאן, מזכיר ההסתדרות העברית, שלח אלינו את הידיעות האלה:

ביום א', 21 ביולי, נוסדה בדזווירסי־סיטי הייטס אגודה עברית בהשתדלות ראובן בריינין וק. וויטמאן.

אב. גולדברג נתמנה להיות סדרן־נוסע של ההסתדרות העברית. עכשיו הוא שוהה בסיראקיוז בתור ציר אל הועידה של חבורת בתי־הספר הלאומיים־הראדיקאליים. הוא ישמיע בועידה את דעת ההסתדרות על החנוך העברי.

* * *

הבאנק הציוני.

הבאנק להתישבות היהודים, שמרכזו בלונדון, קבל רשיון מאת גזבר הממשלה האנגלית להוציא 100,000 מניות חדשות בנות חמשה דולארים. ועד מיוחד נתמנה מטעם ההסתדרות הציונית באנגליה לעסוק בתעמולה מתמידה לשם ממכר המניות האלה.

שׁוֹנוֹת

הדשות ספרותיות.

— קבלנו במערכת „התורן" את הספר הראשון (טבת — אדר, תרע"ח) של המאסף הספרותי הגדול „התקופה", שיוצא במוסקבה ארבע פעמים בשנה, בעריכת דוד פרישמאן ובהוצאת אברהם יוסף שטיבל. הספר כולל 700 עמודים בתבנית גדולה ונדפס בהדור מצוין: הנייר משובח וההדפסה בהירה ונאה. תוכן הספר זהו: ספורים: שני קונטרסים — בוקי בן יגלי; סחור־סחור — א. שטיינמאן; לילה — ח. ש. בן־אברם; נחש־הנחושת — דוד פרישמאן. תרגומים: בין שני עולמות (דראמה), ש. אנ—סקי, תרגום ח. נ. ביאליק; ספר איליאס, הו־מירוס, תרגום דוד פרישמאן; משירי היינה, תרגום יעקב פיכמאן; משירי וו. גיטה, תרגום דוד פרישמאן; הגנן, רבינדראנאט טאגור, תרגום דוד פרישמאן. שירים: נדודים, ד. שמעונוביץ; פיח־פיח, יעקב לרנר; שירים, אליהו מייטוס; בת ליטא, מ. ז. וולפובסקי; מפיסטופל, דוד פרישמאן. מאמרים: חמש תקופות בנבואה, י. א. טריוואש; תלמודה של בבל ותלמודה של ארץ־ישראל, י. ח. טביוב; יגון היחיד, ד. א. פרידמאן; היסטוריה של איש־צבא יהודי, ש. דובנוב. בקורת: „כנסת", ד. א. פרידמאן; „התורן", נתן גרינבלאט; „עולמנו", נתן גרינבלאט. מתקופה לתקופה: המלחמה והריבולוציה, נשכחות, היהדות ומדינת היהודים, המשיח האחרון, מאת א. שטיינמאן.

בהוצאת אברהם יוסף שטיבל ובעריכת דוד פרישמאן תופיע ספריה גדולה בשם „ספרות העולם", שתכיל ספרים אלו לפי־שעה: אנה קארינינה, רומאן מאת ליוו טולסטוי, תרגום י. א. טריוואש; שלש אחיות, דראמה מאת אנטון טשיחוב, תרגום ח. ש. בן־אברם; מונה וואנה, דראמה מאת מורים מאטרלינק, תרגום א. שטיינמאן; הנזירה ביאטריסה, דראמה מאת מורים מאטרלינק, תרגום א. שטיינמאן; פואימות דראמתיות, מאת א. ס. פושקין, תרגום ד. שמעונוביץ; רודין, ספור מאת י. ס. טורגיניוב, תרגום ל. חזן; עשן, ספור מאת י. ס. טורגניוב, תרגום ל. חזן; נדכאים והלכאים, ספור מאת ת. מ. דוסוייבסקי, תרגום א. שטיינמאן; תמונת דוריאן גרי, ספור מאת אוסקאר ווײלד, תרגום י. ח. טביוב; פאן, ספור מאת קנוט האמסון, תרגום מ. הריזמאן; חגי מוראט, ספור מאת ליוו טולסטוי, תרגום ד. שמעונוביץ; פויסט, טראגידיה מאת וו. גיטה, תרגום דוד פרישמאן; תאים, ספור מאת אנאטול פראנס, תרגום דוד פרישמאן; ממעמקים, שירה מאת אוסקאר ווײלד, תרגום דוד פרישמאן; עיר המתים, ספור מאת גיאורג רודנבאך, תרגום א. שטיינמאן; ליגראן, אידיאות מאת היינריך היינה, תרגום דוד פרישמאן; ודויים, מאת היינריך היינה, תרגום דוד פרישמאן; הנסיעה בהארץ, מאת היינריך היינה, תרגום ד. שמעונוביץ; ודויו של שוטה, מאת א. סטרינד־ברג, תרגום א. שטיינמאן; גרמינאל, ספור מאת אמיל זולא, תרגום י. ח. טביוב; היצירה, ספור מאת אמיל זולא, תרגום מ. רבינזון; בראנד, דראמה מאת הנריק איבסן, תרגום י. פיכמאן; פייר גינט, דראמה מאת הנריק איבסן, תרגום ד. שמעונוביץ; כשאנחנו המתים מקיצים, דראמה מאת הנריק איבסן, תרגום ד. שמעונוביץ; הקוזאקים, מאת ליוו טולסטוי, תרגום ד. שמעונוביץ; מלחמה ושלום, מאת ליוו טולסטוי, תרגום י. א. טריוואש; התחיה, רומאן מאת ליוו טולסטוי, תרגום י. א. טריוואש; שירים, מאת אנאקריאון, תרגום שאול טשרניחובסקי; האחים קאראמאזוב, ספור מאת ת. מ. דוסטוייבסקי, תרגום יעקב לרנר; דוד קופרפילד, ספור מאת טשארלס דיקנס, תרגום מ. בן־אליעזר; הגברת בובארי, מאת גוסטאוו פלובר, תרגום מ. בן־אליעזר; האהבה הראשונה, ספור מאת י. ס. טורגניוב, תרגום ל. חזן; ספורים, מאת אנטון טשיחוב, תרגום נ. גרינבלאט; תולדותי, מאת ארמיניוס וואמברי, תרגום מ. ל. לאזבניק; פאן טאדיאוש, מאת אדם מיצקיביץ, תרגום יוסף ליכטנבוים; ספר הבקורת, מאת סטאניסלאב פרזיבישווסקי, תרגום יוסף ליכטנבוים; השלג, דראמה מאת סטאניסלאב פרזיבישבסקי, תרגום יוסף ליכטנבוים; פרדינאנד לאסאל, מאת גיאורג בראנדס, תרגום ד. א. פרידמאן; ביקונספילד, מאת גיאורג בראנדס, תרגום ד. א. פרידמאן; שכספיר, מאת גיאורג בראנדס, תרגום ד. א. פרידמאן; הצפור הכחולה, חזיון מאת מורים מאטרלינק, תרגום ד. שמעונוביץ; גבור דורנו, ספור מאת מ. לרמונטוב, תרגום ד. שמעונוביץ; ציורי־מסע, מאת היינריך היינה, תרגום ד. שמעונוביץ; החורבן, ספור מאת אמיל זולא, תרגום י. ה. ייבין; יאן כריסטוף, ספור גדול בעשרה חלקים מאת רומין רולאן, תרגום י. ה. ייבין.

על־ידי הוצאת־ספרים זו נכונים לצאת גם ספרים מקוריים. כמו כן עתיד על־ידיה לצאת העתון השבועי „הדור" בעריכת דוד פרישמאן. יציאת „הדור" נתאחרה לזמן מועט מפני תנאי המלום והזמן. כל ההכנות הדרושות כבר נעשו.

להוצאת אברהם יוסף שטיבל יש גם סניף ספרותי באמריקה, הנמצא ברשותו ובעריכתו של י. ד. ברקוביץ. על־ידי הסניף הזה יצאו תרגומים מאת שכספיר, דיקנס, וואלטר סקוט, קלרמאן, קנוט האמסון, שניצלר, ציחוב ועוד מסופרי־המופת בתרגומם של ראובן בריינין, ד"ר נחום סלושץ, ב. נ. סילקינר, א. א. ליסיצקי, הלל בבלי, י. אפרת, מ. ליפסון, י. ד. ברקוביץ, ש. האלקין ועוד.

עתידה הוצאה גדולה זו, שבעליה מסור לה בכל לב, להעשיר את ספרותנו עושר רב בתרגומים ובדברי־ספרות מקוריים, במאספים ובעתונים.

* * *

מחיי האגודות.

אגודת המורים העברים בניו־יורק מודיעה לכל חבריה, כי השעורים לציור ולזמרה, שנפסקו עתה מפני החום, יפתחו מחדש בראשית חודש אבגוסט. הפרטים יבואו בהודעות מיוחדות.

יצאה לאור חוברת חדשה

שפתנו

מאת

מ. שייגקין

החוברת „שפתנו" — מראה על־פי ההגיון הישר ועל־פי עובדות לקוחות מן החיים את יחסו של עם ישראל אל לשונות הגלות המדוברות ואל לשוננו העברית הלאומית.

החוברת „שפתנו" מתוה לנו את דרך התחיה של שפתנו גם בגולה.

כל עברי מחויב לקרא את „שפתנו" ולהפיצה בין מכריו וחבריו.

מחיר החוברת 5 סנטים.

הכתובת:

Histadruth Ivrith
44 East 23rd Street
New York

הננו מברכים את ידידינו מר ג. אפרת ורעיתו להולדת בנם אברהם ציון. ירוו נחת ממנו ויגדלוהו לעברי נאמן לעמו ולארצו.

א. שפייזהנדלר ורעיתו.

הנני מברך את חביבי ראובן גרוסמאן לבר־מצוה שלו. יהיה בן פורת לעמו ולארצו כמו שהוא להוריו ולכל ידידיהם ומכריהם.

ש. עפשטיין.

הננו מברכים את ידידינו מר א. גרוסמאן ורעיתו לשמחתם בחוגגם את הבר־מצוה של בנם יחידם ראובן. יזכו לחנכהו ולהביאהו לידי גובה מדרגת שאיפתם.

א. שפייזהנדלר ורעיתו.

ידידי מר א. גרוסמאן!

קבל־נא את ברכתי היוצאת מעמקי לבבי לחג הבר־מצוה של בנך יחידך ראובן. לוא תזכו, אתה ורעיתך, לגדלו לעברי נאמן ולאיש גדול בישראל.

ידידך השמח בחגך
יחזקאל ליפשיין.

ברכות מאליפות לחברי העברי הצעיר ראובן גרוסמאן להיותו בר־מצוה ולהופעת ספרו „אבים". יהי רצון, שיוסיף להשתלם בשפתנו ובספרותנו ויזכה לראות בשוב ה' את שיבת ציון!

דניאל פרסקי.

ניו־יורק.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.